ДЭГЭ ТУШААЛГА—МҮНӨӨДЭРЭЙ ХОЙШОЛУУЛАШАГҮЙ ЗОРИЛГО!

Кабанскын, Түнхэнэй, Хяагтын управленинүүд гээгдэжэ ябаһаар

Июлиин 1 хүрэтэр түсэбөө заабол дүүргэхэ

АШАГ ЕХЭТЭ ҺАЛБАРИ

рбэн жэлэй саада тээ отденай шубуушад олзо оруул, гарзал хэдэг байһан. Шалиинь гэхэдэ, тахяа шубууд н, үндэгэн олоор абтадагш. Гаргаша багатайгаар олон тахяа бүхэнһөө абадаг шубуушадай дүршэлшье үр хэрэглэгдэдэггүй байгаа. үхэн һанаһаараа, бэеэ хаалладаг бэлэй.

өө ажахын продукци элбэгэ холын хараата бодото хэмдые түрэл партиимнай бэеэ эхилхэдэ, мүн манайшье ушад гээгдэлһээ дары гарахай бодомжолоо бэлэй. Тиишубуушан бүхэн эрдэм ухаазаабари наринаар сахижа адаг болоод, үндэгэлдэг таай тоо 10 мянга хүрэтэр олоулагдаба. Хэды хоноод лэ үхэнэй ямараар ажаллажа иие, дутагдалаа хайшан гэдхаха тушаань дэлгэрэнгы зүбшэжэ, хэлсэһэнээ заабол өөр бэелүүлжэ эхилээ һэм-

анашье үнэн сэдьхэлһээ, боатой оролдосотойгоор ажал-, сохом амжалта түйлагдаха эрхимэй эрхим нүхэднай хөөлэг гээшэ ааб даа. Һээрээшье, агшэ жэлдэ манай шубуушад өө 2 миллион 590 мянган э абаа һэн. Хараалагдаһан өө горитойгоор үлүүлжэ, 319 ан түхэригэй продукци хуадаһан байха юм. Ондоогоор эдэ, 30,9 мянган түхэригэй совхоздо оруулагдаа. Бэе бэетуһалалсаад, бэе бэеынгээ дуалые усадхаад, шэнэ дүршэл лээд ажаллаһанай үрэ дүн со харагдаа бшуу.

ахыдамнай гол түлэб ород рэй сагаан тахяа үсхэбэридэг. Нёдондо жэл нимэ үүлй тахяа бүхэнһөө 117 үндэабтаһан. Сугтаа ажалладаг рдтөө ажалай жэшээ харуулжа шубуушан Любовь Сергеевушкарева тахяа бүхэнһөө 133 абаһан юм. Харин тэрэнэй бынь ойройдоол 80 байгаа.

дөө ажахые хурдан түргэ хүгжөөн һалбаруулха жэлэй ээ хойшо шубуушад урда урһаа улам бүтээсэтэй, эдэб-хитэйгээр ажаллана. Үнгэрһэн 5 һарын туршада тахяа бүриһөө эрхимэй хүн 69 үндэгэ абаа гэхэ гү, али хамтадаа 1 миллион 453 мянган үндэгэн тушаагдаа. Үдэр бүри фермынхидhай 30 мянган тахяаһаа 16—17 мянган үндэгэ абаһа гээшэ.

Урдань хамагай хойно ябаһан фермынхид хайшан гэжэ нимэ амжалта туйлааб гээд уншагшад һонирхожо болохо. Энээндэнь харюусахадаа нигэжэ хэлэлтэй. Ямар ушарта үндэгэн олоор абтадаг бэ, тахяа шубуудые хайшан гэжэ эдеэлүүлхэ, харууһалха хэрэгтэйб гээд тахяашан бүхэн мэдэхэ болонхой. Һэн түрүүндэ тахяа шубуудые эрдэм ухаанай заабаряар эдеэлүүлхэ шухала. Тэжээл бүхэнөө заабол бүйлүүлдагбди. Талха тарянанай зүйл ууралда дэбтээгдэнэ, эһээгдэнэ, мяханай зүйл шанагдана. Гидропонно аргаар ороохо тарлан, ешмээн, кукуруза ургуулагдадаг. Нигэжэ шэмэтэ һайн ногоон тэжээл шубуудта үгтэнэ.

Шубуудта тон шухала хэрэгтэй янза бүриин тэжээл эдюулэгдэдэг. Протеин, кальци, фосфор, натри, каротин болон элдэб витаминууд үдэр бүхэндэ тааруугаар хубаагдадаг. Үндэгэлдэг тахяада үдэртөө 100 грамм холимол тэжээл, ороохо тарянанай зүйл 20 грамм, загаһанай фарш —25 грамм, үндэгэнэй хальһа — 5 грамм, уһанай хорхойн гэр —5 грамм, биостимулятор —3 грамм, ногоон тэжээл —4, цативна биомицин —1 грамм, гидролизно дрожжо — 1 грамм, хайр шулуу —1 грамм гэхэ мэтэ эдюулэгдэдэг. Энэмнай 139,7 грамм тэжээлэй единицэ болоно. Иимэ хэмжээнэй тэжээлдэ 18,4 грамм протеин, 1912 милиграмм кальци, 822 милиграмм фосфор, 465 милиграмм натри, 800 единицэ каротин, 17,8 единицэ хараатай «B_2» витамин, 2,5 единицэ «B_3» витамин орохо заабаритай.

Дальбараануудай гараһаар һара болотор тэдэндэ тусхай тэжээл үгтэхэ ёһотой. Гараһанһаа хойшо 6 үдэрэй үнгэртэр бухыдөө дальбараа бүхэндэ 5,67 грамм тэжээлэй единицэ, 1,27 грамм протеин, 15 хоноторнь хамтадаа 20,76 грамм тэжээлэй единицэ, 2,14 грамм протеин, 30 хоноторнь 38,52 грамм тэжээлэй единицэ, 4,92 грамм протеин үгтэдэг байна.

Тахяа шубуудые тусхай гуримшуулагдаһан болзорто эдеэлүүлхэдэ һайн. Бидэнэр үдэртөө тахяануудые бүйлүүлагдамал тэжээлээр 3 дахин эдеэлүүлнэбди. Нигэжэ эдеэн бүхэндэ загаһанай фарш, үгы гэбэл шэмэтэ, ногоон тэжээл, минеральна зүйл, антибиотик холидог заншалтайбди. Дүрбэдэхеэ эдеэлүүлхэдээ ороохо тарянанай зүйл хуурайгаар үгтэдэг.

Загаһанай фарш үгэхэдэ тахяа үндэгэ олоор гаргадаг гээд элирүүлэгдэнхэй. Баримталан хэлэбэл иимэ. Майн эхеэр үдэр бүхэндэ 9 мянган үндэгэ абадаг һаа, загаһанай фарш эдюулдэг болоһонһоо хойшо үдэртөө 15 мянга хүрэтэр үндэгэн суглуулагдана. Шэмэтэ тэжээл дрожжоор эһээжэ эдюулхэдэ баһал һайн.

Эрхим шубуушаднай нүхэд Некрасова, Юрьева, Асеева гэгшэд тахяа бүхэнэй онсо илгаае хараадаа абажа тэжээл үгэдэг. Тэжээлээ гамтай һайнаар эдюулхые оролдодог.

Тахяа, шубуудай хойноһоо эрхим һайнаар харууһалха гээшэ ехэ удхатай. Байра соонь ариг сэбэр, аглаг арюун, хуурай байхадань, тахяа шубууд һайса үндэгэлдэг гээшэ. Гадна эрхимээр дэгжээгдэһэн дальбараануудые саашадаа шэлэжэ абаха шухала.

Мүнөө үедэ 42,7 мянган дальбараанууд гарза хоролто багатайгаар дэгжээгдэнэ. Хоёр һара хахадтай болоторнь бүхы гараһан дальбараагай 93,2 процентнь дэгжээгдэһэн байна. Энэ жэлдэ бүхыдөө 70 мянган дальбараанууд дэгжээгдэхэ юм.

Коммунизм бодотоор байгуулха түүхэтэ хэрэгтэ хубитаяа оруулжа ябаһан шубуушад нүхэд Власова, Арбутовская, Нилова, Колесникова гэгшэд шалгаранхай. Мүн дальбараануудые дэгжээдэг бэрхэшүүл нүхэд Семашкина, Шитина, Малых гэгшэд холо гээгдэнэгүй.

Түүхэтэ энэ жэлэй туршада манай фермын шубуушад 3 миллион үндэгэ абаха, тэрэнэйнгээ 2,5 миллиониие гүрэндэ тушаахаар хараална. Коммунис ажалай фермын хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэхэ тэмсэлдэ шубуушан бүхэмнай жагсанхай. Коммунис ажалай ударнигай гайхамшагта нэрэдэ хүртэһэн 13 шубуушад мүрысөөнэй туг барижа ябана.

Л. ГОЖА,

Эрхирэгэн совхозой 4-дэхи отделениие эрхилэгшэ.

Улаан-Үдын управлени.

Москваһаа **мэдээсэнэ**

Н. С. Хрущев [Скан]динавиин оронуудта ошохоёо мордобо

[Б]АЛТИЙСК (Калининградска [обла]сть), июниин 15. (ТАСС-ай [манай] корреспондент). СССР-эй [Мини]стрнүүдэй Соведэй Түрүү[лэгшэ] Н. С. Хрущев, тэрээнтэй [хамта] ябаһан хүнүүд албанай хэ[рэгээр] Дани, Швеци, Норвеги [оронуу]до мүнөөдэр Балтийскда [ерэбэ].

[Нү]хэр Н. С. Хрущевтой хамта [КПС]С-эй областной комитедэй [нэгэдэ]хи секретарь Н. С. Коно[нов], областиин ажалшадай [депута]дуудай Соведэй гүйсэдко[мой] түрүүлэгшэ Я. А. Прушин[ский] гэгшэд Балтийск хото [ерэ]сэ.

[Н.] С. Хрущев, тэрээнтэй хам[та] ...алсаһан хүнүүд воксал дээ[рэһээ] автомашинануудта һуужа, [далайн] гавань ошобод.

[С]оветскэ правительствын тол[оо]гшые хотын ажалшадай, ...итын түлөөлэгшэд, моря[кууд] гавань дээрэ хани халуу[наар] үдэшөө.

...даа һайн ябыт гэһэн хүсэ[лэн]гөөр үдэшэгдэн, «Башки[рия»] теплоход Копенгаген тээшэ ...н тамарба.

Н. С. ХРУЩЕВ ДАНИИН АРАДЫЕ АМАРШАЛНА

КОПЕНГАГЕН, июниин 14. (ТАСС). Даниин арадта СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевой эльгээһэн иимэ амаршалга «Актуэльт» газетын воскресэ номерой түрүүшын хуудаһанда толилогдоо:

«АКТУЭЛЬТ» ГАЗЕТЫН УНШАГШАДТА

Энэ ушараар дашарамдуулан, «Актуэльт» газетээр дамжуулжа, Даниин ажалшан арадай амгалан тайбан, зол жаргалтай, энхэ түбшэн ажаһуухыень үнэн зүрхэнһөө хүсэнэб.

Танай орондо ерэхынгээ урда тээхэнэ хани барисаанай амаршалгын үгэнүүдтэйгээр датчануудта хандаха ябадал минии сэдьхэлые илангаяа ехээр ханаана. Энэ аяншалгамнай Советскэ Союзай, Даниин хоорондохи хүршэ ёһоной үрэ ехэтэй харилсаае бэхижүүлхэ, хүгжөөхэ хэрэгтэ һайн туһа нэмэри болохо байха гэжэ багсаанаб.

Ойрын үдэрнүүдтэ танай оронтой, датчан арадай ажабайдалтай, тэрэнэй амгалан ажалай түйлалтануудтай танилсахаяа байһандаа баярланаб. Һаяшаг Премьер-министр Енсон Отто Крагтай, мүн Даниин гүрэнэй бусад ажал ябуулагшадтай хоёр оронной һонирходог олон асуудалаар үнэн зүрхэнһөө хөөрэлдэһэнөө үргэлжэлүүлхэмнай. Энэ шэнэ уулзалгамнай бэе бэеэ бүри һайнаар ойлгохо, совет болон датчан арадуудай аша туһада, амгалан ба аюулгүй байдалай аша туһада шэнэ алхам хэхэ арга олгохо байха гэжэ найданаб.

СССР болон Даниин хоорондохи хүршэ ёһоной харилсаае хүгжөөхэ, амгалан ёһоор зэргэ оршон байлгын гол ёһо баримталан, манай хоорондын политическэ, экономическа ба соёл гэгээрэлэй холбоо барисаае улам үргэдхэхэ ябадал манай оронуудай арадуудай хүсэл эрмэлзэлгэдэ харюусаха байха гэжэ найданаб.

Данида хэхэ уулзалгамнай совет, датчан арадуудай хоорондын хани барисаае бэхижүүлхэ арюун һайхан хэрэгтэ, Европодо ба бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал, хүгжэлтэ дэбжэлтэ хангалгын хэрэгтэ туһа хүргэг лэ.

Н. ХРУЩЕВ.

«Актуэльт» газетэ түрүүшынгээ хуудаһанда Н. С. Хрущевой ехэ портрет үгөө.

БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

41-дэхи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 142 (10510) | 1964 оной июниин 17, среда | Сэн 2 мүнгэн

★

Энэ зураг дээрэ харуулагдааша Антонида Бандеева, София Банзарханова, Мария Дармаева гэгшэд Захааминай аймагай «Коммунизм» колхозой һаалишад болоно. Эдэнэр үнеэдээ зуһаландаа гаргаһаар балай үнинэйшье бэшэ, тингэбэшье түрүүшын үдэрһөө һү ехээр һаажа эхилбэ. Эдэнэр зунай бэлшээриин үедэ үнеэн бүриһөө 1000 литр һү һааха гэһэн бүгэдэ һаалишадай мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр оролсобо.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

★ ★

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Нүхэр А. Н. Воронцовае Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

Мал ажал дээрэ олон жэл һайнаар хүдэлмэрилһэнэйнь түлөө, таби наһатай болоһонтойнь дашарамдуулан, Хяагтын колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин управлениин Тельманай нэрэмжэтэ колхозой һаалишан **Анастасия Николаевна Воронцовае** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Л. САБУРОВ.

Улаан-Үдэ хото, Соведүүдэй Байшан.
1964 оной июниин 13.

ЭХИЛЬЭНИИНЬ ҺАЙН

Саахарай свёкло ехэ шэмэтэй тэжээл гэжэ мэдэдэгшье һаа, энэ ургамал тушаа анхаралаа һөөл табидаггүй һэмди.

Мүнөө жэлдэ энэ ургамалые нютагжуулха, һайн ургаса абаха гэжэ хамсыгаа шуужа оробгдоо гээшэ. Манай Шергинскэ совхоз бүхыдөө 120 гектарта саахарай свёкло энэ жэлдэ тариба. Тиихэдээ манай свёкло ургуулагшад гектар бүриһөө 100 центнер ургаса хуряаха гэжэ уялга абаа.

Нэгэдэхи отделениин 4-дэхи бригадын свёклошон Анатолий Николаевич Быков 67 гектарта энэ ургамалые ургуулхань. Нүхэр Быковэй звеногойхид 13,5 гектарые 50—50 тонно наг шэбхэ тараажа үтэгжүүлһэн, бэшэ газарта 2,5-һаа 5 центнер хүрэтэр аммиачна селитрэ, талхан шэнги бутархай суперфосфат оруулһан. Газараа 27-30 см гүнзэгытэйгөөр хахалаад, удаань полиингоо тэгшэ байхын тула борнойгоор, дискээр жэгдэлһэн юм. Тарилга хэһэнэйнгээ һүүлээр баһа каток поли дээгүүрээ шэрээ. Тарилгада свёклын үрэһэ һуулгадаг тусхай сеялкэ хэрэглэгдээ. Тарилга хэхэ зуураа, минеральна үтэгжүүлгэ — гранулированна суперфосфат, аммиачна селитрэ, үнэһэ гэхэ мэтын холисо 0,5-һаа 1,5 центнер хүрэтэр оруулагдаһан байна. Тарилгань майн 26-да дүүргэгдэһэн.

Тарилгаяа дүүргээд байхадаа, ургамалай залуу ногоое гэмтээдэг хоротон — хорхойнууд бии боложо захалһан. Нүхэр Быков тэрэниие дары обёоржо, түргэн хэмжээ абаһан. Гексахлоранай дустаар тооһодожо, тэрэ шумуулнуудые үгы хэжэ шадаһан юм. Тэсгэн ороһон бороогой һүүлээр тарилгаяа ургасынь бултайтаад байхада борнойлһон байна.

Игэжэ залуу звеновод А. Н. Быков саахарай свёклын агротехникые нарин нягтаар баримталан, үндэр баян ургаса абахын түлөө бүри түрүүшын үдэрһөө тэмсэжэ эхилбэ. Зориһондоо хүрэхэшье байха. Энэ нүхэр хамаг хүдэлмэрсэ имагтал уридшалан зохёогдоһон технологическа картын ёһоор бэелүүлнэ.

Е. НЕНАШЕВ.

Кабанскын үйлэдбэриин управлени.

★ ☆ ★

ШЭНЭ ХҮРБЭ. **(Телефоноор абтаба).** Совхоз, управлени соогоо эгээл түрүүлэн, эртын болзорто түрүүшынхеэ кукуруза тарижа, тон богонихон саг соо тарилгаяа дүүргэһэн. Онохойн совхозой 3-дахи отделениин механизатор-кукурузашан нүхэр Габдулин ургасынгаа хойноһоо нарин нягтаар харууһалжа захалба.

Нүхэр Габдулин 280 гектар кукурузаяа тариһан сасуу хуу борнойлһон. Мүнөө тэрэнэй тариһан кукурузын ногоон 4—5 набшаһатай болонхой, хайшаашье тэгшэ квадрат болон һэбшээндэ намилзана. Эгээл энэ үедэ хүрьһэндэнь нэмэлтэ тэжээл оруулха гээшэ тон шухала гэжэ ойлгоһон нүхэр Габдулин аммиагтай уһаар тарилгаяа ундалуулжа эхилбэ.

Н. СУЗДАЛЕВ.

ОНЬҺОН АРГА—ЭГЭЭЛ ШУХАЛА

Ороной суута хартаабхашан В. И. Кузнецовой жэшээгээр

Баатар совет араднай коммунизм бодотоор байгуулжа, энэ түүхэтэ хэрэгтээ хэзээдэшье үзэгдөөгүй амжалта түйлана. Иимэ һайхан үе сагта ажаллаһан хүн бүхэн, хартаабха ургуулха манай звеногойхидшье ажалдаа шэнэ амжалта заабол түйлаха, продукциин үнэ заатагүй хямдаруулха, шанартай һайн продукци ехээр абаха гэжэ үнэн сэдьхэлһээ оролдоно.

Ороной суута хартаабхашан нүхэр Кузнецовой дүй дүршэлые газетэ, журналнуудта уншажа, ажалдаа хэрэглэдэг болообди. Һаяхан энэ суута замай залууршанай Байгал шадарай хартаабхашадта зорюулһан дэлгэрэнгы бэшэгые уншаад, звеногойхиднай баярлаа, зоригжоо. Тэжээлэй энэ эрхим ургамал агротехникын заабаряар аргагүй оролдосотойгоор тарижа ургуулбал, ямаршье сагта баян ургаса хуряагдаха, шэрүүн уларилта Сибирьтэшье ехэ амжалта сохом түйлагдаха гээд энэ нүхэрнай тон зүб бэшэнэ.

Газараа элдүүрилхэһээ эхилээд, хартаабха тариха, зурууд хоорондын элдүүрилгэ хэхэ, малтажа абаха, томо жэжээрнь, һайн муугаарнь илгаха, саашадаа машинада ашажа абаашаха хүдэлмэри дууһан оньһожоруулагдаа. Иигэжэ 120 гектар газарта 4 механизатор ажалланабди. «МТЗ-5» түхэлэй хоёр тракторта ээлжээлээд ажаллагдана. Гадна хартаабха таридаг хоёр машина, хоёр культиватор, борной, хартаабха малтадаг хоёр комбайн даажа абаһан байнабди. Тиихэдэ хартаабха илгаха тусхай пункт түхеэрэгдэнхэй.

Тарихада, уһалхада, зурууд хоорондын элдүүрилгэ хэхэдэ, малтажа абахада таарамжатай, нэлэнхы ехэ, толигор тэгшэ; зөөлэн шанартай хүрьһэтэй газар манда таһалагдаһан байна. Хүрьһэнэй шанар һайжаруулхын зорилгоор нёдондо намарһаа эхилээд, үбэлэй һарануудай туршада хамтадаа 1100 тонно шэбхэ таргагдаа. Тарихынгаа урда тээ гектар бүхэндэ центнер хүртэхөөр минеральна тэжээл оруулагдаа.

Тарилгымнай газарта үбэлдөө саһан тогтоогдоһон юм. Тиигээдшье хабар эртүүр ехэ саһан, удаалуулан бороо хура орожо, газарнай шииг нойтоор дутамаггүй байгаа. Энээниень хараада абан, хартаабхын ургажа байха үедэ һайса уһалхаар шиидэгдээ һэн. 200 шахуу гектар таряалангай, сабшалангай газар уһалха һүндэлгын уһалууриин системэһээ һубаг ханаабууд татагдаха юм. Тиигэжэ бүхы 120 гектар газарнай дууһан уһалагдаха. Гэхэ зуура, хэды үдэрэй саада тээ ургасада ехэ туһатай бороо хура һайса орожорхибо. Тиигээшье хадань «ургасашье һуга һүрэн гарахань, тэнтэри өөдэ хараад гэдэһээ эльбэжэ хэбтэхээр болобо» гэлтэгүй байна бшуу. Саашадаа шииг нойтоной дуталдаха болоо һаань, уһа бүлэдэг станцимнай, бороо оруулдаг түхеэрэлгэмнай бэлдэгдэнхэй.

Ямаршье сагай тохёолдоо һаань, бидэнэр байгаалиһаа дуллыдахагүйбди гээд сэхэ хэлэхээр. Юуб гэхэдэ, хартаабхын ургажа байха үедэ гектар бүхэндэ 1,5 центнер хүртэхөөр аммиачна селитрэ, калийна дабһа нэмэлтэ тэжээл болгон оруулхабди.

Мүнөө үедэ хартаабха эрхимээр ургажа байна. Энээнтэй хамта элдэб буртаг үбһэн урилдан гарана. Тэрээнэй бии болохые хёрхоор хаража байгаад, хартаабха малтаха болзор хүрэтэр 3—4 дахин борнойлогдохо, нэгэ дахин зурууд хоорондын элдүүрилгэ хэгдэхэ, хоёр дахин хартаабхын шорой обоолог дохо.

Бидэнэр хартаабха ургуулха хэды жэлэй дүршэл шадабаритай болонхойбди. Нёдондо 45 гектарай тус бүриһөө дунда зэргээр 92 центнер хартаабха хуряажа абтаа һэн. Энэ жэлдэ нёдондонойхиһоо һураггүй хямда сэнтэй хартаабха, га бүхэнһөө 110 центнер абахаар шиидээбди. Энэ уялга тангаригнай сохом дүүргэгдэхэ гээд нүхэдэйнгөө нэрэһээ найдуулха хүсэлтэйб.

Ц-Д. НАЙДАНОВ,

Онохойн совхозой хартаабхашадай оньһожоруулагдаһан звеное даагша.

ЭХИЛЬЭН ХЭРЭГЭЭ ҮРГЭЛЖЭЛҮҮЛЭЕБДИ

Газетымнай хүдөөгэй постһоо ерэһэн бэшэг

[Х]үндэтэ нүхэд!

...айгша оной хабар «Буряад үнэн», «Правда Бурятии» газетэнүүдэй хуудаһанда Мухар[шэ]бэрэй Калининай нэрэмжэтэ колхоздо эмхидхэгдэһэн хүдөө бэшэгшэдэй постын гэшүүдэй ...эл бэшэгэй толилогдоһые һанана ёһотойт. ...ар уһалалгые ниитын хиналта доро абая гэжэ тэрэ бэшэг соогоо бидэниие уряалаа һэмнай. ...тон һайн үүсхэл, тон һайшаалтай хандалга ...г байгаа. Калининайхидай жэшээгээр бидэ[нэ]ршье хүдөө бэшэгшэдэй иимэ пост эмхидхэһэмди. Энэмнай манай колхоздо ехэхэн аша ...ь хүргөө.

Бидэнэр гансал уһалууриин газар хэр зэргэ ...үрилнэб, хэр зэргэ уһалнаб гэжэ шалгажа ...аагүйбди. Хабарай тарилгын хойноһоо мүн ...тиинан адаглажа байгаабди. Илангаяа тарил... болзор болон газар элдүүрилгын шанарые ...н шалгадаг һэмди. Хэрбээ ажал дээрэ дутуу ...дануудай ушараа һаа, тэдэниие усадхаха ...аар тэрэ доронь хэмжээ абадаг байгаабди.

Иимэ уршагта ябадал энэ жэлдэ тон үсөөн ...аа. Механизаторнууднай, мүн тарилга дээ... хүдэлжэ байһан колхознигууд бултадаа ша... энэ жэлдэ үнэн зүрхэнһөө бүтээсэ ехэтэй... ажаллаа гэжэ хэлэбэл алдуу болохогүй. ...онихон болзор соо, һайн шанартайгаар тэдэ... 4098 гектар газар дээрэ шэниисэ таряа. ...нь зуугаад шахуу гектар түсэбһөө гадуур ...ан болоно. Колхознай һаяын үдэрнүүдтэ мүн хартаабхаяа һуулгажа дүүргээ, саахарай свёкло, кукурузаяа таряа. Мүнөө ургамалнуудайнтаа хойноһоо хаа хаанагүй харууһалжа эхилээбди. Бүхы тарилгамнай нэгэ жэгдээр ургажа байна.

Һүүлэй хэдэн жэлэй хугасаа соо нуга сабшаланһаа тон бирагүй үбһэ хуряажа абадаг һэмди. Тиимэһээ жэлһээ жэлдэ олошоржо, үдэжэ байһан адууһа малнай бүдүүн тэжээлээр хүсэд хангагдадаггүй байгаа. Саашадаа иимэ ябадалай ушархагүйн тула нута сабшалантаа үтэжүүлжэ, сэбэрлэжэ эхилээбди. Мүнөө бүхы сабшаламнай зэтэй болоо. Луговодуудай 10 звено эмхидхээбди. Дүй дүршэл ехэтэй колхозникууд Нима Жанаев, Амгалан Балатанов, Сабадай Бадмаев болон бусад звенонуудые даагаа. Эртэ хабарһаа эхилжэ тэдэнэр участок бүхэндөө нилээд ехэ шэбхэ зөөжэ, нэгэ жэгдээр тараагаа. Мүнөө эдэ нүхэд түрүүшын уһалалгаяа дүүргээ. 1788 гектар болохо уһалагдадаг бүхы сабшалангайнгаа га бүриһөөнь 13,7 центнер үбһэ абаха гэжэ хүсэ шадалаа гамнангүй хүдэлжэ байнхай. Эдэ бүхы ажал хүдэлмэридэ бидэнэрэйшье, хүдөө бэшэгшэдэй хубита бии.

Гэбэ ябашье Калининай нэрэмжэтэ колхозой хүдөө бэшэгшэдэй энэ үүсхэлые саашадань үргэлжэлүүлээ һаа һайн байгаа гэжэ бидэнэр һананабди. Юундэб гэхэдэ, бидэнэр, хүдөө бэшэгшэд, ЦК-гай февралиин Пленумэй шиидхэбэринүүдые бодото хэрэг дээрэнь бэелүүлхын түлөө оролдоно ха юмбибди. Тиимэһээ бүхы хүдэлмэришэдэй, колхозникуудай дунда һайн һайхан үүсхэл бадарааха хүн Та бидэнэрһээ ондоо хэн байха гээшэб? Ажахыдаа түрүү дүй дүршэл, эрдэм, наука ба техникын һүүлэй түйлалтануудые нэбтэрүүлхын түлөө Та бидэнэрһээ ондоо нэтэрүү бэрхээр хэн оролдохо гээшэб? Ажал хүдэлмэридэмнай алибаа дутуу дундануудай ушарбал, тэдэниие усадхахын түлөө нэн түрүүн бидэнэр лэ тэмсэнэ ха юмбибди. Тиимэһээ залуу мал тарғалуулха талаар эмхидхэлэй хүдэлмэриие, һү ехээр һаалгые, ургамалнуудай хойноһоо харууһалгые, мүн хони хайшалалгада бэлэдхэхэ хүдэлмэриие хабарайхидаал адляар ниитын хиналта доро абаха ёһотойбди.

Залуу мал шахан тарғалуулха баян дүй дүршэлтэй болоһон Хүдэриин совхозой мал адуулагшад Н. К. Ломоносов, С. С. Гуляев гэгшэдэй үүсхэлээр зунай бэлшээриин үедэ 100 үдэрэй хугасаа соо залуу малай толгой бүриень 100 килограммаар тарғалуулха гэһэн социалис мүрысөөн республикын малшадай дунда үргэнөөр дэлгэрбэ. Һаяхан «Буряад үнэн», «Правда Бурятии» газетэнүүдэй хуудаһанда «Дзержинский» совхозой хүгэлбэрилэгшэдэй «мянган килограмм һүнэй түлөө» гэһэн статья толилогдоо.

Манайшье ажахы мүн һү һаалгаар, тэрэниие түрэлдэ худалдалгаар муу бэшэ амжалта түйланхай. Бүхэнэй фермын түрүү һаалишад Анастасия Воронцова, Екатерина Брянская, Альбина Кудрявцева гэгшэд һү бүришье ехээр һаана. Тэдэнэр мүнөө үнеэн бүриһөө хахад нүүд, үлүүшье һү абана. Тохойн гүүрын һаалишад Дулма Нимаева, Нина Будаева мүн эдэнэрһээ дутуугүй хүдэлнэ. Үнгэрһэн 5 һарын хугасаа соо үнеэн бүриһөө 700 гаран килограмм һү һаагаа. Мүнөө эдэ фермэнүүд дээрэ үдэрһөө үдэртэ һүн ехээр һаагдана.

Залуу мал шахан тарғалуулха гүүртэнүүд эмхидхэгдээ. Тэдэниие дүй дүршэлтэй малшад даажа абаа. Жэшээнь, Юрөө нютагта Иван Бадмаев гэгшэ бүлэг хашарагуудые харууһална. Николай Булгутов Даши Аюшеев хоёр даажа абаһан хашараг, буруунуудаа холын бэлшээридэ абаашаа. Тэдэнэр бултадаа Хүдэриин совхозой малшадтал адли бүхы бэлшээреэ зүбөөр хубаарилан хэрэглэжэ, малайнгаа тус бүриинь амидын шэгнүүрые сүүдхэдээ 1000 граммһаа доошо бэшээр нэмээхын түлөө оролдохо гэлсээ.

Хараад үзэхэдэ, хэхэ ажалнай үшөөл ехэ байна. Таанадташье мүн иимэрхүү горитой хүдэлмэри байгаа ёһотой. Тиимэһээ бүхы колхозникуудтай, совхозой хүдэлмэришэдтэй хамта үндэр ургасын түлөө, һү ехээр һаахын, залуу мал богонихон болзорто шахан тарғалуулхын түлөө оролдоёл.

Эдэ бүхы хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэдэмнай хүндэ хүшэр ушарнууд, дутуу дунда ябадал дайралдажашье магад. Бидэнэр иимэрхүү юумын огто байхагүйн түлөө тэмсэхэбди. Һү ехээр һааха, залуу мал шахан тарғалуулха хүдэлмэриин эмхидхэлгые, ургамалнуудай харууһалгые хиналта доро үнинэй абанхайбди. Дутуу дундануудай ушарбал, мүн тэдэниие хайшан гэжэ усадхаха тухай өөһэдынгөө дурадхалнуудые колхозойнгоо правленидэ, парткомдо мэдээсэжэ байхабди. Ханын газетэдэ, үйлэдбэриин управлениин, республикынгаа газетэнүүдтэ бэшэхэбди, хэмжээ абхуулхабди. Ажалай баатаршалта гаргаһан хүнүүд тухай, тэдэнэй ажалайнь дүй дүршэл тухай мүн лэ бэшэхэбди.

Хүндэтэ нүхэд! ЦК-гай февралиин Пленумэй болоһонһоо хойшо богонихон саг үнгэрөө. Хэдэ тиимэшье һаань, хүдөө ажахыдамнай хэды ехэ хубилалтанууд болоо гээшэб!

Мүнөө механизаторнууд, малшад, хонишод хүдөөгэй бусад хүдэлмэришэд февралиин Пленумэй шиидхэбэринүүдые бодото хэрэг дээрэнь бэелүүлхые оролдоно. Тиимэһээ бидэнэр, хүдөө бэшэгшэд, энэ хангин хэрэгтэнь өөһэдынгөө хубита оруулха ёһотойбди, иимэ уряалтайгаар Та нүхэдтөө хандананабди.

Б. БОРИСОВ, 1-дэхи отделениин зоотехник, **Б. ХАНДАЖАПОВ**, бухгалтер-экономист, **Б. ДОРЖИЕВ**, колхозой гэшүүн, пенсионер, **Г. ДАНЗАНОВ**, ВЛКСМ-эй комитедэй секретарь — Хяагтын үйлэдбэриин управлениин Тельманай нэрэмжэтэ колхоздо эмхидхэгдэһэн хүдөө бэшэгшэдэй постын гэшүүд.

Бэлшээриин үедэ үнеэн бүриһөө 1000 литр һү һаахын түлөө

Түрүү һаалишанай дүй дүршэлтэй танилсагты

ҺҮН «ДАЛАЙН» ЭЗЭН

★ ЭРХИРЭГЭИ СОВХОЗОЙ ЭРХИМ ҺААЛИШАН ЕЛЕНА БАЗАРЖАПОВА ҮНГЭРЭГШЭ ЖЭЛДЭ 19 ҮНЕЭДҺЭЭ 43.408 КИЛОГРАММ ГЭХЭ ГҮ, АЛИ 20 ГАРАН «МОЛОКОВОЗ» МАШИНААР ЗӨӨХЭ ҺҮ ҺААГАА. ★ МҮНӨӨ ҮДЭР БҮРИ 152 КИЛОГРАММ ҺҮ ТУШААНА.

АЖАМХАН урасхалтай Үдэ голой урда бэеын буржагар үдхэн бүргааһа шугыгаар хүреэлэгдэһэн ногоон талмай. Эндэ үдын һаамай хаһа болоод байба. Ўзүүр ногооной шэмэ абажа, хээли ороһон танжагар томо үнеэд тэнюунээр хибэдэһээ хибэн зогсоно. Тэдэнэй дундуур хара хүхэ халаадтай эхэнэрнүүд һүндэлнэ. Заримаганинь һаяхан һаагдаһан дүүрэн хүнэг дүн сагаан һү абаашажа, бидонууд уруу шааяса эюулнэ.

Эдэ һаалишад соо дундуур бэетэй, дүүрэншэг шарайтай, дабхаряатай нюдөөрөө энеэбхилһэн эхэнэр харагдана. Энэмнай Эрхирэгэй совхозой эрхим һаалишан Елена Афанасьевна Базаржапова гээшэ. Тэрэ һүүлэй 2—3 жэлэй туршада гансашье совхоздоо бэшэ, бүхы Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлени, республика дотороо мэдээжэ болоһон бэрхэ һаалишан юм.

...Елена Базаржапова эгээл түрүүн 1958 ондо тэндэхи Арбижалай һаалиин фермэдэ хүдэлхэеэ ерээ һэн. Тэрэ гэһээр лэ таһалгаряагүй һаалишанаар ажаллажа ябана.

Хэнэйшье мэдэһээр тэрэ абаһаар, түрүүшын үдэрһөө һү ехээр һаажа, эрхимүүдэй зэргэдэ гарашоо бэшэ ааб даа. Һаалишанай мэргэжэл шадабари шудалха, онол оншыень олохо, үнинэй хүдэлдэг, бэрхэ түрүү хүнүүдэй дүй дүршэл, ажалайнь «нюусые» танижа абаха гэжэ яһала оролдоо. Элдэб эсын бэрхэшээлнүүдтэй ушархадаашье гэдэргэ сухаряагүй, тэдэниие тэсэмгэйгээр дабажа гараа.

— Фермымнай дүй дүршэлтэй, үнинэй һаалишад Бальжима Гомбоева, Долгоржап Дагданова гэгшэд минии ажалаймни түрүүшын багшанар болоод, бэрхэтэй хүндэ үедэ хүсэл зоригыемни бадараажа, али болохоор туһалаа, зарим амжалта, баярыемнишье ходо хубаалдажа ябаа. Энээнииень хэзээдэшье мартахагүйб, ходол баясхалан хүргэжэ ябахаб,— гэжэ Елена Афанасьевна зугаалдаг.

1. АБАРИЯА ТАНИГДАҺАН ЭРЕЭГШЭН

Нүхэр Базаржаповада түрүүн даажа абаһан мал соонь элдэб янзын, һүтэй, хожоршье, олон жэлдэ һаалгаһан хүгшэн үнеэд, шэнэ түрэһэн гунжадшье байгаа. Гол түлэб тэдэнь үдэрэй 3—5 литр, ехэдээл һаа 4—6 литр һү үгэдэг һэн. Зарим малынь олон хүнэй гар дамжажа, дутуу ядуу һаалгаад хожор болоһон, шэлдэн хатуу хүхэтэй, абаһаар сагһаа урид шэргэхэеэ һанадаг байба.

Зай, юу хэхэ, юунһээ эхилхэ гээшэб?

— Ши, Елена, түрүүн эдээхэн үнеэдэйнгээ зан абариханиие танижа аба. Хэлэ амагүй амитад гээд лэ, эдэндэш хажар муугаар хандажа болохогүй бшуу даа,— гэжэ үнинэй һаалишан Бальжима Гомбоева хэлэгшэ һэн.

Елена Афанасьевна энэ заабаряарнь үнеэн бүхэниие ходо адаглан хаража, ямарынь хэды багтаа һүтэй байдаг бэ, эдиһэн үбһэ тэжээлээ хэр харюулнаб, ямар һадарай үүлтэрэйб? гэжэ һайса мэдэжэ, танижа абаа. Һүрэг соонь нэгэ нютагай үүлтэрэй ехэ мяхалиг, тобир бэетэй аад, һү багатай хооһобор үнеэн байба. Иимэ залуу үнеэе голодоһоиgдо гаргаханиье харамтай. Тиигээд тэрэнээ зүб рационоор, шэмэтэй тэжээл ехээр эдюулээд, хүхэ дэлэнгыень үдэр бүри һайнаар эльбэжэ, нидхэржэ, ехэ оролдосотойгоор һаадаг болобо. Тэрэ үнеэниинь хахад һара болоод, багаханааршье һаа, һүеэ үдэрэй 1,5—2 литрээр нэмээжэ эхилээ. Тиигэжэ эгээ һүтэй үедөө сүүдхын 8—10 литр үгэдэг болоо бэлэй.

— Үнеэн шэргэбэ гээд лэ ёһоор харууһалан, эдеэлүүлэнгүй орхижо болохогүй. Тэдэниие шэргэһэнһээнь хойшо түрэтэрынь зоотехнигэй заабариин ёһоор наринаар харууһалха хэрэгтэй,— гэжэ нүхэр Базаржапова хөөрэдэг.

Хэрбээ үнеэдээ үбэл шэргээхэдээ, тэдэнэйнгээ наһа, хүсэ шадалыень, хэр һүтэйень харалсан, шэргээхэһээ хоёр долоон хоног урид силос үгэхэеэ зогсоожо, бага зэргээр ороохо тарянай зүйл үгөөд, хүхэ дэлэнгынь нидхэрхэеэ болидог. Үдэрэй бүри үсөө һаадаг болоно. Иигэжэ аалихан дадхаан шэргээгээд, түрүүшээр миил үбһэ эдюулжэ, мүн минеральна тэжээл горитой үгэдэг. Удаань үшөө нэгэ недели болоод, һаалгахаяа болиһон үнеэдтээ шэмэтэ тэжээл, таряа талханай зүйл багашагаар эдюулжэ захална. Харин зундаа шэргэһэн үнеэдэйнгээ хүхэ дэлэн ходо хаража байдаг. Зарим һаалгадаггүй мал хүхэ ногоондо садахадаа гэнтэ һү ороод, дэлэн ехэтэй болоод ябадаг. Тэрэниие саг соонь хаража, һүень шобторжо абана. Тиигээгүй һаа, дэлэнгынь дэлбэржэ, үбшэлжэ болохо бшуу. Зоотехнигэй заабариин ёһоор шэргэһэн үнеэн 40—50 хоног соо бэедээ туһатай бодос, шэмэ суглуулжа, хүхэ дэлэнгээ арьбадхажа ябадаг гээшэ.

2. ДУРЭТЭЙ ШАДАМАР ГАРНУУД

Энэ һаалишан үнеэдэй түрэмсөөр илангаяа һайнаар харууһалжа, эдеэлүүлжэ, хүхэ дэлэнгынь үдэрэй хэды дахин бүлеэн уһаар угааха, аршаха, эльбэхэ, нидхэрхэһээ эхилээд, аргагүй һайнаар бөөмэйлдэг. Зөөлэхэн хуурай дэбдихэртэй байлгадаг. Тэдэнээ түрүүшын 5—7 үдэр соо хүхэ дэлэнгэйнь түхэлдөө оротор сүүдхын 4—5 дахин һаана. Харин шэнэ гунжан үнеэдые 5—6 дахин һаадаг юм. Тиихэдэ эндэхид үбэл, зуншье үнеэдээ үдэрэй гурба һаана.

Жэлэй ямаршье сагта үнеэдые зүбөөр эдеэлүүлжэ, һайнаар һааха гээшэ тон ехэ удха шанартай. Жэшээлхэдэ, үбэлынь үнеэн бүхэндэ үгэдэг һүнэйнь зэргээр тус тустань рацион табижа эдеэлүүлнэ. Хэрбээ шэмэтэй үбһэ тэжээл ехээр эдихэдээ, һайса һү ородог үнеэдтэ, хоолыень бүри ехээр нэмэжэ үгэдэг. Харин тэжээл ехээр эдибэшье, һү шэмээ ёһоор нэмээгүй һаань, рационинь бага болгоно.

— Нэгэ дахин һаагаад, үнеэнэй һү хуу шабхажа абахань бэрхэтэй. Би үнеэн бүхэнэй дэлэн хоёр дахин эльбэжэ, нидхэржэ байгаад һаадагби,— гэжэ Елена Базаржапова хөөрэнэ.

Тусхайлбал, түрүүн үнеэнэй дэлэн һайса нидхэрээд, ехэ һүень абажа, тэрэнээ дахин эльбэдэг, нидхэрдэг. Тиигэжэ үлэһэн эгээл үдхэн һүень шабхажа абана бшуу. Хэнэйшье мэдэһээр 20 шахуу үнеэдые гараар шобторжо гараханъ бэлэн бэшэ. Елена Афанасьевна бэедээ амар, һүнэйшье ходорхойгоор гарахынь тула үнеэнэй хүхэ бүхы табан хургаараа адхан барижа һаана. Эгээн түрүүн хойто хоёр хүхэнһөө эхилээд, һүүлдэнь урдахидань ородог.

— Ямаршье мал гол түлэб эдиһэнэйнгээл зэргээр ашаг шэмэ үгэдэг ааб даа. Үнеэдэй үргэн дорол хэжэ үгэхэ һайн тэжээлтэй һаа, һүншье абтаха,— гэжэ тэрэ хэлэнэ.

Һүүлэй үедэ совхозойхид кукуруза болон тэжээлэй бусад ургамалнуудые элбэгээр тарижа, силос ехээр дарана. 1963—1964 онуудай үбэлжэлгын үедэ үнеэн бүридөө 5—7 тонно силос дараа һэн. Мүн талха тарянай зүйл, һолоомо гэхэ мэтые заабол бүйлуулжа эһээгээд, амтаруулаад үгэдэг болоо. Мочевинэшье холилсоно. Ондоогоор хэлэбэл, үнеэн бүридэ дунда зэргээр сүүдхын 2 килограмм үбһэ, 15 килограмм силос, 10—15 литр бурдууг гэхэ мэтэ хамта 4—5 тэжээлэй единицын хэмжээнэй хоол хүртэнэ. Энэ ехэ бэшэ. Тэд тэрэнээ малдаа зүбөөр, шадажа эдюулхэдээл һү ехээр һаана ха юм.

3. ХҮХЭ НОГООНОЙ ШЭМЭТЭЙДЭ

Зундаа малынь ехэнхидээ хээрын хүсы ногоон элбэгтэй һайн бэлшээридэ үдэр, һүнигүй адуулагдана. Зоотехнигүүдэй тооложо үзэһэнэй ёһоор 400 килограмм шэгнүүртэй нэгэ үнеэн үдэр соо (8—10 часай туршада бэлшэхэдээ) 40—50 килограмм тухай ногоо досоогоо бүйлуулан эдижэ шадана. Тиигээд 12 килограмм хүрэтэр һү үгэнэ. Һүниин һэрюундэ адуулхада, үнеэд бүришье ехэ ногоо суглуулжа эдихэ, тэрэнээ һайнаар бүйлуулхашье байна. Энээнэй ашаар зунай халуунда, һоно батаганаанда үнеэд хожорбо гэлсэхэ хүн эндэ байхагүй. Үнгэрэгшэ жэлдэ малаа зун, намарай сагта гансал үдэр, һүнигүй адуулһанай ашаар һү һаалиия 10—12 процентээр дээшэлүүлжэ шадаа. Нёдондо Елена Базаржапова үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 2546 килограмм гэхэ гү, али гансаараа хамта 434 центнер һү абажа тушаагаа. Энэмнай 20 гаран «молоковоз» машинаар арайхан лэ зөөжэ абаашаха ёһотойл һүн «далай» бшуу.

Мүнөө жэлдэшье энэ һаалишамнай сагаан эдеэн булагаа баһал элбэг дэлбэгээр бурьялуулжа байна. Жэшээлхэдэ, үнгэрһэн 5 һарада хамта 12,568 килограмм гэхэ гү, али үнеэн бүриһөө 800 шахуу килограмм һү һаанхай. Гадна мартда 2197 килограмм һү һаагаа һаа, май һарада 3109 килограмм абаа. Июнь һарада һү һаалиия үдэрһөө үдэртэ нэмээжэ, сүүдхэдээ дунда зэргээр 155—160 килограмм һү тушаана.

Һү һаалиие эрид дээшэлүүлхэдэнь үшөө юун туһалнаб? Һүүлэй үедэ эндэхид жэлэй ямаршье сагта һү ехээр абахын тула үнеэдээ үбэл түрүүлдэг болоо. Нүхэр Базаржапова үнеэдэйнгээ тугаллаад, 20—25 хономсоор ототой болоһон үеынь алдангүй, урэжүүлдэг. Тэрэнэй нэгэшье үнеэн һубайраа гэжэ байгаагүй.

«Мал хараһан ама тоһодохо» гэлсэгшэ ааб даа. Елена Афанасьевна оролдоһонойнгоо зэргээр олзошье яһала абана. Нёдондо һара бүри дунда зэргээр 2717 килограмм һү һаагаад, 124 түхэриг 50 мүнгэ түлөөһэ абаа. Гадна үнеэн бүриһөө тугал абаһанайнь түлөө тус бүридэнь 5 түхэриг түлөө. Мүнөөшье салингынь һарадаа 120 түхэригһөө доошо ороногүй.

Байгша ондо ажалша бэрхэ, алтан гартай энэ түрүү һаалишан үнеэн бүриһөө 2300 килограмм һү һааха социалис уялгаяа заабол дүүргэжэ, олохон зуун центнер һү Эхэ орондоо үгэхэнь лаблай.

А. БАЕНДУЕВ,
Улаан-Үдын хүдөөгэй үйлэдбэриин парткомой инспектор-партнйна эмхидхэлшэ.

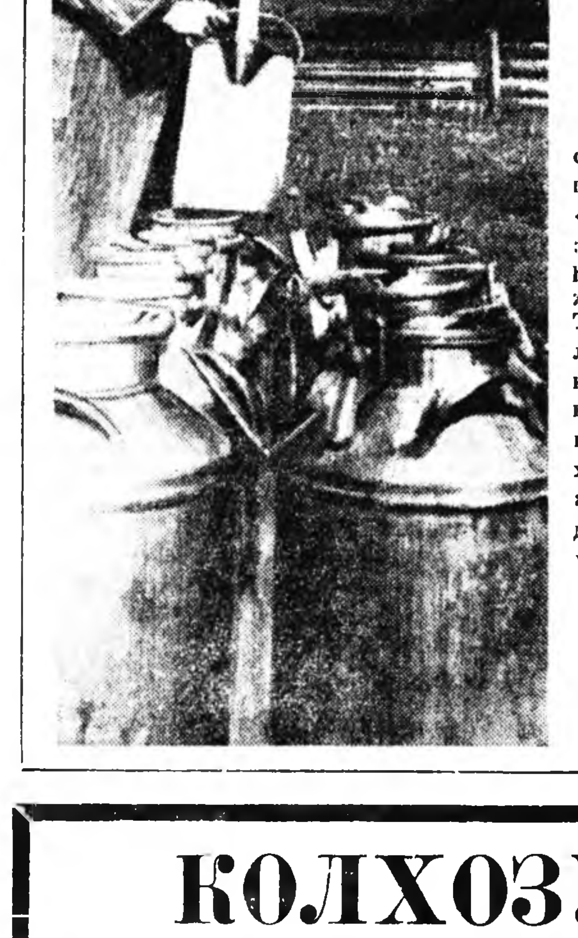

★

Мэлс Бандеев Советскэ Армида албата уялгаяа дүүргээд, түрэл «Коммунизм» колхозоо бусаха зуураа, һаалишан болохом гэжэ мэдүүлһэн байна. Тэрэнһээ хойшо нилээд саг үнгэрөө. Мүнөө нүхэр Бандеев колхозой түрүү һаалишадай зэргэдэ гаранхай. Тэрэнэй даажа абаһан үнеэд фермэ дотороо эгээл ехэ һү үгэдэг байна.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

★

КАЗАХАЙ ССР. **Химическэ промышленностьда шухала хэрэгтэй фосфорит үгэдэг Кара-Тау рудник.**

ТАСС-ай фотохроник

ЗАРИМ ДҮНГҮҮДНАЙ ИИМЭ

Промышленностиин, барилгын хүдэлмэрилэгшэдэй Бүхэроссин зүблөөн дээрэ промышленностиие саашадань хүгжөөхын тула үйлэдбэриин бүхы һалбаринуудаар экономическа хүдэлмэри һайжаруулха, энээнэй үндэһөөр бага гаргашатайгаар ехэ продукци үйлэдбэрилдэг болохо гээшэ шухала зорилгонуудай нэгэн гэжэ тэмдэглэгдэһэн байгаа.

Энэ талаар манай экономическа районой предприятинуудаар ямар хүдэлмэри ябуулагдажа, али зэргын дүнгүүд туйлагдажа байна гээшэб? Һаяхан үнгэрһэн арадай ажахын Совэдэй заседани дээрэ энээн тухай ехэхэн хөөрэлдөөн болобо.

Совнархозой промышленность валовой продукци үйлэдбэрилхэ таба һарын түсэб болзорһоонь 3 үдэр урид дүүргэжэ, даабариһаа гадуур хэдэн миллион түхэригэй продукци гаргаба. Арадай ажахын хэрэглэмжэдэ 470 мянган тонно шулуу нүүрһэ, 545 мянган кубометр модо, 9 мянга гаран тонно минеральна үтэгжүүлгэ, 90 мянга гаран кубометр хюрөөдэмэл модо, ехэхэн хэмжээнэй барилгын материалнууд, арад зоной хэрэглэхэ эд бараа, эдеэ хоолой зүйлнүүд түсэбһөө гадуур үйлэдбэрилэгдэһэн байха.

Тиихэдэ Буряадай республикын предприятинууд электродвигательнүүдые бүтээхэ, цемент, шифер, сонхын шэл үйлэдбэрилхэ, хубсаһа оёхо болон бусад продукци гаргаха түсэбөө үлүүлһэн байна.

Үнгэрһэн жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, экономическа районой промышленна үйлэдбэриин хэмжээн 6,8 процентээр нэмээ. Илангаяа хүндэ индустриин шиидхэхы һалбаринуудаар һайн үрэ дүн туйлагдаа. Жэшээлхэдэ, машина бүтээлгэдэ үйлэдбэриинь хэмжээн 9,6 процентээр, химическэ, нефть болбосоруулха промышленностьда — 12,6 процент, металлургида—33,4 процентээр ехэ болоо.

Экономическа районой предприятинуудай май һарада һайнаар хүдэлжэ гараһан байгаа һаань, 5 һарын дүн бүришье һайн байха һэн. Ушар юуб гэхэдэ, үнгэрһэн һарада районой промышленность даабаряа дүүргэжэ шадаагүй. Энээнэй гол шалтагааниинь гэбэл, ой модоной промышленностиин, хара болон үнгэтэ металлургиин, модо болбосоруулха, мебельнэ, целлюлозно-саарһанай промышленностиин, мяха-һүнэй промышленностиин управлениин мэдэлэй олон предприятинууд, машина бүтээлгын зарим заводууд май һарада хангалтагүйгөөр хүдэлжэ, гүрэнэй түсэб дүүргээгүй байха юм.

Гансахан ой модоной промышленностиин предприятинууд 1,5 миллион кубометр модо хэрэглэгшэдтэнь эльгээжэ шадаагүй. Тэрэ тоодо «Забайкаллес» комбинат, тэрэнэй мэдэлэй Байгалай, Хүртэйн, Худанай, Клюевскэ леспромхозууд, Онохойн модоной комбинат, Байгалай модоной бааза оролсоно. Гадна Буряадай шэгнүүр заһабарилгын завод, нооһо угаадаг фабрика, Улаан-Үдын мяханай комбинат, Буряадай мебельнэ, модо болбосоруулха комбинат мүн л ... һарын түсэб дүүргээгүй байна.

Экономическа районой промыш... ностиин 5 һарын дүнгөөр проду... үйлэдбэрилгын юрэнхы хэмжэ... нэгэ бага нэмэхэтэй хамта, эконо... ческа талааршье муу бэшэ үр... туйлагдаа гэжэ арадай ажахын ... вет тэмдэглэбэ.

Салин хүлһэндэ һомологдоһон ... гэ зөөри гаргашалга гуримшуул... жа, 4 һарын туршада 1,8 мил... түхэриг алмагдаба. Предпри... трест, комбинат, управлениину... главна экономистнууд томилог... экономическа хүдэлмэри хүтэлб... гэ һайжаруулагдажа, энээндэ ... нүлөөлөө. Тэрэшэлэн предприяти... даар байгуулагдаһан экономи... шэнжэлэлэй ниитын бюронууд ... гөө хүдэлмэридэ хүн зониие ... хабаадуулжа, промышленнос... экономикын шухала асуудалнуу... шиидхэдэг болоо.

Буряадай мебельнэ, модо бол... руулха комбинадай нүхэр Му... хүтэлбэрилдэг экономическа шэ... лэлэй ниитын бюрогой үүсхэлтэ... онсолон тэмдэглэмээр. Мүнөө ... тус бюрогой хүдэлмэриин дүй дү... совнархозой бусад предприяти... даар үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэжэ ... хай.

Гэхэтэй хамта предприятину... экономическа хүдэлмэри зүбөө... хилхэ, эмхидхэхэ тушаа дута... нууд үшөөл бии гээшэ. Ажахы... соо үргэнөөр нэбтэрүүлхэ, ... зөөри алмаха тушаа шухала хэ... олохон предприятинуудаар хүсэ... танагүй.

Олохон ушарта гүрэнэй ... дүүргэхын тула түсэбһөө хараа... һанһаа үлүү олон хүдэлмэри... ажалда хабаадуулагдана. Ним... римта совнархозой 103 предпри... нуудаар, тэрэ тоодо ой модоной ... мышленностиин управлениин ... предприятинуудаар элирүүлэ...

Предприятинуудай хүдэлмэ... экономическа үрэ дүн һайжару... хэрэгтэ ажалай бүтээсэ дээшэлүү... ажалай нормо зүбөөр табиха ... тон шухала удха шанартай. Тэд... талааршье совнархозой предпри... нуудаар шиидхэгдээгүй асууда... олон. Ажалай саг хүсэдөөр аша... тушаа тэмсэл һулаар табигда... Предприятинуудаар 34 опытно-ста... стическэ нормо мүнөө болотор ... лэгдэһээр.

Арадай ажахын Совет эконо... ска районой предприятинуудай ... дэлмэридэ бии байһан эдэ болон ... дутагдалнуудые элирүүлжэ, ... усадхаха тушаа тодорхой ха... ябуулгануудые хараалба.

Е. КУДЗ...
Совнархозой үйлэдбэриин ... равлениин начальнигай орлогш...

ХЭЛСЭЭШЭНЬ ХЭРЭГ ДЭЭРЭЭ БЭЕЛЭЭЛ

Энэ суглаан майн һайндэрэй урда тээ болоо һэн. Үйлэдбэриин түсэбэй дүүргэлтэ, продукциин шанар, тэрэнэй үнэ сэн тухай, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ тушаа үшөө хэрэглэгдээгүй байһан арга боломжонууд тухайгаа суглаанда хабаадагшад үнэн зүрхэнһөө хөөрэлдэһэн байгаа.

Профсоюзай цехэй комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр Лещев тэндэ иигэжэ хэлээ һэн: мүнөө манай цехэй хүдэлмэришэд халаанайнгаа даабари бултадаа дүүргэхэһөө байтагай холо үлүүлэн дүүргэдэг болонхой. Энээн тухай бидэнэр манай түрүүшүүл Емельянова, Шайдуров, Лагодин гэгшэдтэй зүбшэһэн, хөөрэлдэһэн байгаабди. Эдэ нүхэднай һайса бодомжолжо, тооложо үзөөд бүхы цехээрээ халаанайнгаа нормо 10 процентээр дээшэлүүлжэ шадаха байнабди гэһэн тобшолол хэһэн байха. Энэ дурадхал таанадай үзэмжэдэ табигдана гээшэ.

Энэмнай Улаан-Үдын мяха-консервын комбинадай зоной хэрэгсэлэй жэжэ зүйлнүүдые бүтээдэг цехтэ болоһон ушар.

Тус комбинат дээрэ халаанайнгаа даабари шэнэлэн харалга түрүүшынхеэ боложо байгаа бэшэ юм. Малай эбэрнүүдһээ элдэб хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг цехэй коллектив долоон жэлэй зургаадахи жэлэй эхилхэтэй сасуу халаанайнгаа нормо дунда зэргээр 5,6 процентээр дээшэлүүлһэн байна. Энээнэй ашаар тус цехэйхид 5 һарынгаа түсэб болзорһоонь урид дүүргэжэ, хэдэн мянган түхэригэй продукци даабариһаа гадуур үйлэдбэрилбэ.

Тэдэнэрэй үүсхэлые комбинадай мэдэлэй Захааминай мяха болбосоруулха заводой нүхэр А. Казанцевагай хүтэлбэрилдэг колбаса хэдэг комплексно бригадынхид дэмжэһэн юм. Дээшэлүүлэгдэһэн шэнэ нормоор ажаллаха зуураа, тус бригада түрүүшүүлэй зэргэдэ гаража, ажалайнгаа бүтээсэ 8,4 процентээр дээшэлүүлжэ шадаа.

Үшөө нэгэ жэшээ харуулжа болоно. Коммунис ажалай ударник, компрессорнэ цехэй слесарь В. Кабанов уралан нарижуулгын дурадхал оруулжа, тэрэнь үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэбэ. Энээнэйнь түлөө мүнгэн түлэгдэхэ байгаа.

— Мүнгэнэй түлөө бэшэл, харин ажалаа хүнгэдхэхын түлөө оролдоо һэм, — гээд нүхэр Кабанов мүнгэнһөөнь эрид арсаа һэн.

Иимэл даа, манай совет хүнүүдэй мүнөөнэй нэнжэ шанар. Комбинадай коллектив коммунис ажалай нэрэ зэргэтэй болохын түлөө мүрысэжэ байнхай. Энэ мүрысөөнэй дүлэн соо үйлэдбэриин түрүүшүүлэй тоо олошоржо, ажал хүдэлмэридөө коммунис ёһоор, эзэн ёһоор хандаха зан заншал улам улам дэлгэржэ байна ха юм. Хүдэлмэришэн бүхэн үйлэдбэриин асуудалнуудые эдэбхитэйгээр шиидхэлсэдэг боложо байна.

Жэшээ болгон колбасна заводой коммунист Н. Арапзинай хүтэлбэрилдэг мяха шулагшадай бригадын ажал хэрэг хараад үзэе. Энэ бригадада комбинат дээрэ эгээн түрүүлэн коммунис ажалай нэрэ олгогдоһон байха. Коммунис нэрэеэ нэрлүүлжэ тус бригадынхид ажал хүдэлмэридөө шэнэ онол арга үргэнөөр хэрэглэжэ, үнгэрһэн жэлдэ хараалагдаһан нормоһоо 29 тонно үлүү мяха шулажа, ажалайнгаа бүтээсын талаар долоон жэлэй һүүлшын жэлэй хэмжээндэ хүрэжэ шадаһан байна. Мүн энэ жэлдэшье Н. Арапзинай бригада алдар солоёо алданагүй.

Мүнөө үнгэржэ байгаа ажалай нормо табилгын, ажал эмхидхэлгын ниитын харалгын үедэ комбинадай хүдэлмэришэдэй эдэбхи үүсхэл бүри дээшэлнэ. Тиигэжэ үйлэдбэреэ бүри нарижуулан һайжаруулха, ажалай бүтээсэ улам дээшэлүүлхэ арга боломжонууд олдохо байна.

Г. ХАРЧЕНКО.

КОЛХОЗУУДАЙ УРЬҺАЛАМЖАДА—ДОЛОО МИЛЛИАРД

СССР-эй Гүрэнэй банкын правлениин түрүүлэгшэ А. ПОСКОНОВ АПН-эй корреспондентын асуудалнуудта харюусаба

Асуудал: Оронойнмай хүдөө ажахые ашаг ехэтэй болгохо зорилтын табигдахалаар колхоз, совхозуудай үйлэдбэриие хүгжөөлгэдэ Гүрэнэй бюджедээр, мүн урьһаламжааршье ехэ мүнгэ зөөри һомолхо хэрэг гараа. Тиимэһээ гүрэнһөө колхозуудта үгтэдэг урьһаламжын гурим тухай, энэ хэрэгтэ Гүрэнэй банкын дүүргэдэг үүргэ тушаа Та хөөрэжэ үгэхэ хаяат?

Харюу: Совет орон доторнай хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ зорюулагдан, яһала ехэ мүнгэн таргашалагдадаг гээшэ. Колхоз, совхозуудай үйлэдбэриие хүгжөөлгэдэ капитальна һомололго жэл ерэхэ бүри дээшэлнэ. Энэ жэлдэ, жэшээнь, хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ үзэгдөөгүй ехэ хэмжээнэй мүнгэн — 9 миллиард 300 мянган түхэриг һомологдонхой.

Энээнһээ гадна совет таряашад Гүрэнэй банкаар олон жэлэй ба богони болзорой урьһаламжануудые абадаг байна.

Байгша ондо гүрэнэй зүгһөө колхозуудта үгтэхэ урьһаламжын хэмжээн нёдондонойхиһоо 31 процентээр дээшэлжэ, 7 миллиард түхэриг болоо. Урьһаламжаар үгтэһэн энэ мүнгэн колхозуудай капитальна барилгада, хүдөө ажахын шэнэ техникэ худалдан абаха ба бусад хэрэгсэлдэ гаргашалагдаха байна.

Асуудал: Совет гүрэн хамтын ажахынуудта ямар хүнгэлэлтэтэйгөөр удаан болзорой урьһаламжа үгэдэг гээшэб?

Харюу: СССР дотор колхозуудта үгтэдэг урьһаламжа тон ехэ хүнгэлэлтэтэй юм. Олон жэлэй урьһаламжа абахадаа колхозууд жэлэй 0,75 процент түрэсэтэйгөөр бусаадаг байна. Урьһаламжын болзор ямар хэрэглэмжэдэ абтаһанһаа дулдыдан, 8—12 жэлэй туршада гүрэндэ бусаагдадаг гээшэ. Жэшээнь, үйлэдбэриин бүхы байра, ондоо ехэ барилгада абтаһан урьһаламжа 20 жэлэй туршада бусаагдадаг, трактор, комбайнуудайхи — 8 жэл, үрэ жэмэстэ саадуудые, ой модо тарилгын — 12 жэл, хужар ехэтэй газарай хүрьһэндэ избёосхо, гипс оруулха хэрэгэй —12, хамтын ба мэргэжэлтэдэй байха гэрнүүдэй барилгада абтаһан урьһаламжа 15 жэлэй болзортойгоор үгтэдэг байна. Урьһаламжа гүрэнһөө абтаһан сагһаа хойшо 3—7 жэл үнгэрһэн хойно бусаагдажа эхилдэг юм.

Һүүлэй үедэ манай колхозуудай олзо доходынь ехээр дээшэлжэ, хамтын ажахынуудай хоорондохи мүнгэнэй харилсаа һайнаар ябуулха арга олдоо. Колхозуудай дийлэнхи олонхинь абаһан урьһаламжаараа гүрэнэй банктай, түхеэрэлгэ абаһан организацинуудтайгаа саг соогоо тоосоо хэнэ. Мүнгэнэй талаар бэрхэтэй байдалда ороһон колхозуудта гүрэн бусаалтын талаар бүри ехэ хүнгэлэлтэтэй нэмэлтэ урьһаламжаар туһална.

Энэ урьһаламжын нүгөөдэ һайн талые дурдангүй гарахын аргагүй. Совет таряашадта үгтэдэг гүрэнэй урьһаламжа түрэсын талаар тон хямда байдаг гээшэ. Тодорхойлон хэлэбэл, дунда зэргээр колхозуудай оруулдаг олзо доходойнь миил хоёрхон процентын зэргэ түрэсэтэйгөөр гүрэнэй банкһаа абтаһан удаан болзорой урьһаламжа бусаагдана.

Асуудал: Удаан болзорой урьһаламжаһаа богони болзорой урьһаламжа юугээрээ илгаатайб, ямар гуримтайгаар үгтэдэг бэ?

Харюу: Ябажа байһан жэлэй үйлэдбэриин түсэбые дүүргэлгэдэ, мүн ерэхэ жэлэй ургасын таргашада Гүрэнэй банкаар үгтэдэг урьһаламжа, тиихэдэ бэлэдхэлэй организацинуудта хүдөө ажахын продуктнуудые тушааха договор баталаад, тиин авансаар мүнгэ абалга болоно.

Колхозуудта богони болзорой урьһаламжа иимэ зорилгогойгоор үгтэдэг гээшэ: минеральна үтэгжүүлгэ, ургамалнуудые хамгаалха химическэ зүйлнүүдые, ветеринарна эм, машина техникын запчасть, горючи, үрэһэ хүрэнгэ, залуу малда эдюулхэ концентрат болон бусад тэжээл худалдан абахада, электроэнергиин түлбэридэ, машинануудай техническэ заһабарида, колхозуудта гүрэнэй ба кооперативна организацинуудай туһалһан элдэб хүдэлмэриин түлөө түлэхэ хэрэгтэ үгтэдэг байна. Энээн дээрэһээ харахада, колхозуудай үйлэдбэриин элдэб олон гаргашануудта гүрэнэй банкһаа богони болзорой урьһаламжа абажа болохо юм.

Богони болзорой урьһаламжа жэл соо нэгэ процент түрэсэтэйгөөр үгтэдэг.

Гүрэндэ хэды түхэритэй продуктнуудые худалдаха байнаб, тэрэнэйнь 30—40 процентын зэргээр бэлэдхэлэй организацинууд колхозуудта аванс үгэхэ эрхэтэй. Энэ авансынгаа хахадыень колхоз гэшүүдэйнгээ салин хүлһэндэ хубааха эрхэтэй. Авансын мүнгэн колхозуудта нэгэ доро сүм үгтэдэггүй, харин хүдөө ажахын хүдэлмэриин хэгдэһэн хэмжээгээр 2—3 таһалжа үгтэдэг байна. Колхоз аванс абаһанайнгаа түлөө түрэсэ түлэдэггүй.

Мүнгэн авансын түлбэри гол түлэб колхозуудай продуктнуудаа гүрэндэ худалдаһанай һүүлээр тоосоогоор дүүрэдэг гээшэ. Гэбэшье эндэ заатагүй дүүргэгдэхэ ёһотой нэгэ гурим бии: ябажа байһан жэлэй үйлэдбэриин гаргашада банкаар үгтэһэн урьһаламжа колхозуудай тэрэл жэлэй олзо доходһоо бусаагдаха, ерэхэ жэлэй ургасын гаргашада абтаһан урьһаламжа ажахынуудай ерэхэ жэлэй олзо доходһоо түлэгдэхэ ёһотой.

Асуудал: Һүүлэй арбан жэлэй туршада хамтын ажахынуудта урьһаламжа үгэхэ талаар ямар хубилалта болоо гээшэб?

Харюу: Хубилалта яһала олон бии. Тиихэ мүртөө юрын бэшэ, харин горитой хубилалта. Бултан тухай хэлэхын аргагүй, тиимэһээ гол шухала хубилалта тушаа хэдэн үгөөр тогтохо хүсэлэнтэйб. Хамагай түрүүн урьһаламжын түрэсэ тухай. Урдань колхозуудта удаан болзорой урьһаламжа жэлдээ гурбан процент түрэсэтэйгөөр үгтэдэг байһан. Мүнөө тэрэ түрэсэнь, минии түрүүн хэлэһэнэй ёһоор, 0,75 процент хүрэтэр доошолуулагданхай. Богони болзорой урьһаламжа жэлэй 4 процент түрэсэтэйгөөр үгтэдэг һаа, мүнөө тэрэнь оройдоо нэгэ процент хүрэтэр доошолуулагдаа. Эдэ бүтэдэ дээрэһээ харахада, совет таряашадай аша туһада ямар ехэ хүнгэлэлтын үгтэһэниинь эли болоно.

Урдань, машинно-тракторна станцинуудай байха үедэ хүдөө ажахын машинануудые худалдан абахынь тула нэгэшье колхоздо гүрэнһөө урьһаламжа үгтэдэггүй байһан юм. Мүнөө тад ондоо болоо. Колхоз бүхэн хэрэгтэй болоһон машинаяа гүрэнэй урьһаламжаар худалдан абаха аргатай. Иимэ арга боломжын бии болоһон дээрэһээ гансахан нёдондо жэлдэ оронойнмай хүдөө ажахыда 439 мянган трактор, ашаанай 86 мянган автомашина, 87 мянган жатка, 187 мянганһаа дээшэ элдэб комбайн, үнеэ һаадаг 50 мянган түхеэрэлгэ худалдагдаһан байна.

Зүгөөр энэ ехэ хэмжээнэй техникын горитойхон хубиие колхозууд гүрэнэй урьһаламжагүйгөөр, өөһэдынгөө зөөреэр худалдан абанхай. Һүүлэй арбан жэлэй туршада колхозуудай олзо доход хэдэн дахин дээшэлһэн байна.

Совет гүрэн мүнөө колхозуудта удаан болзорой урьһаламжа үгэхэдөө колхоз хоорондын предприяти, соёл гэгээрэлэй байра бариха үүсхэлые һайшаан дэмжэнэ. Барилгын материал үйлэдбэрилхэ предприятинуудые бариха, мүн колхоз хоорондын барилгын организацинуудые байгуулха хэрэгтэ бүришье һаа ехэ анхарал хандуулагдана.

Һүүлэй үедэ колхоз хоорондын барилгын организацинууд яһала бэхижээ, мэргэжэл һайнтай ... дэлмэришэдтэйшье болоо. ... организацинууд үлүү гарга... гүйгөөр хүдэлмэрилхэһөө га... олзо доход оруулдаг, кол... зуудта барилгын ехэ хүдэл... хэнэ. Тиимэһээ колхоз хоор... дын барилгын организацинуу... удаан болзорой урьһаламжа ... хөөр боложо байна.

Энэ жэлдэ Советскэ правите... ство барилга эрхилдэг кол... хоорондын организацинуу... удаан болзорой урьһаламжа ... хые СССР-эй Гүрэнэй бан... зүбшөөгөө. Үйлэдбэридөө ... техникэ хэрэглэхэ, транспор... барилгын техникэ худалдан ... ха хэрэгтэ табан жэлэй, ба... гын материал үйлэдбэри... предприятиие барилгада 15 ... болзортой урьһаламжа ... жэ эхилээ.

Эдэ бүгэдэһөө гадна түрүү... шэнэрэй, дээдэ, дунда эрдэм... мэргэжэлтэдэй салин хүлһые ... мэжэ түлэхын тула Гүрэнэй б... ядуу экономикотой колхозу... 4—5 жэлэй болзортой урьһала... жа үгэнэ. Энэнь гурбадахи ... һээ эхилээд бусаагдажа эхи... юм.

Колхоз, совхозуудта үгтэ... урьһаламжануудые улам ... хэн, финансова албанай та... тэдэниие бүри һайнаар ханга... боложо, Гүрэнэй банк хүдөө ... хые хүгжөөхын түлөө дэлгэр... ехэ тэмсэлдэ өөһэдынгөө ... тые оруулалсана.

(АПН).

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур.
1964 оной июнийн 17.

Багшанарай
...ездые үгтүүлан

АЖАХЫН ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭДЭЙ ХАБААДАЛСАХА ХЭРЭГ

...үдые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ ...оной, эмхи зургаануудай, ...иин коллективүүдэй жэл ...дам бүри үргэнөөр хабаада... ...одог боложо байһаниинь тон ...тай. Партиимнай, гүрэнэй... хэрэгтэ саг үргэлжэ гарга... ...а анхарал оролдолгын аша ... ехэ.

...зургаануудай, ажахын хү... ...гшэд һургуулида, багшада ...үдые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ ...үй ехэ туһаламжа үгэхэ ар... ...е, тиигэхэ ёһотойшье гээшэ ... зарим хүтэлбэрилэгшэд ...иеэ хараад лэ гансал мүнөө... ...рэ ажаһуудаг ха гэхээр. ...индэхи дүтэ тойроной һургуу... ...а гол түлэб Бэшүүрэй сов... худэлмэришэдэй, тэрэ тоодо ...рилэгшэдэй ба мэргэжэлтэ... үхибүүд һуралсадаг. һургуу... ...үргэгшэдэй олонхинь совхоз-доо хүдэлжэородог, һурагшад амаралтынгаа үедэ нилээд туһалдагшье.

Тиимэһээ эдэ һургуулинууд совхозой кадрнуудые бэлдэдэг гуламта гэбэл үлүү болохогүй ха. Сомоной Соведэй түрүүлэгшэһээ бэшэ, совхозой нэгэшье хүтэлбэрилэгшын, мэргэжэлтын һургуулиин үүдэ татадаггүйнь гэмшэхээр.

Потанинска 8 жэлэй һургуулида совхозой 2-дохи, 3-дахи отделениин хүдэлмэришэдэй олохон үхибүүд һурадаг. һургуулиин дэргэдэ совхозой интернат барюулжа үгөөгүй дээрэһээ тэдэ үхибүүд һургуулиһаа 2 модо болохо Шанага тосхоной айлнуудаар байжа һуранад. Түрэлхидһөө, һургуулиһаа холо байһан эдэ үхибүүд хэшэлнүүдэй һүүлээр дураараал сагаа үнгэргэдэг. Зариманай байрлаһан айлнууд тэдэ үхибүүдтэ хэр һаналаа хандуулдаг, ямараар нүлөөлдэг һэм, мэдэгдэнэгүй.

Илангаяа хабар, зунай халуун ажалай үедэ эхэ, эсэгэнэр ехэ үхибүүдээрээ удаан гү, али хонон үнжэн хээрэ хүдэлмэрилдэг. Багшуул, төөдэй таабайнар гэртээл ха юм даа. Төөдэйнэрнай ута наһанайнгаа ажабайдалай баян дүй дүршэлһөө һургаал заабари ашанартаа үгэжэ, һайн һайхан юрөөлөө табижал байгаа бэзэ. Тиихэ зуураа зарим үндэр наһатан мунхаг харанхы мухар һүзэгэй маннанда гүлмэрхэн ухаан бодол, сэдьхэлые төөрюулжэрхихэ али олон ушар дайралдадаг.

һургуулиин наһа хүсөөгүй хүдөөгэй багашуулай хүмүүжүүлгэдэ анхарал хандуулхые дээрэ хэлэгшээрээ хүсэгдэнэ гээшэ. Зарим колхоз, совхозуудта (нэн түрүүн Бэшүүрэй совхоздо) мүнөө болотор нээгдэдэггүй хүүгэдэй саад, яслинууд тухай хүтэлбэрилэгшэдтэнь һануулха хүсэл бии.

Үнэн сэхэ ажалай, ажабайдалай һургаал жэшээ болгон, олонхи эхэ, эсэгэнэрэй үрэ бэедээ багшыень дурдажа байдагынь һайн һайхан заншал болоно. Энэ хадаа хэр ехэ харюусалгатай, уялгатай байдагынь багшада үшөө дахин һануулхань дамжаггүй. Теэд зарим эхэ, эсэгэнэр үхибүүдтээ тон түрэл, эгээл дүтынь жэшээ абажа дууряаха хүниинь байһанаа, бү мартаг лэ, ажабайдалдань ёһото жэшээ, үхибүүдэйнгээ омогорхолынь байг лэ. Энэ талаар багшанар түрэлхидэй дунда, зарим газарта бирагүй байдаг. Ушар тиимэһээ педагогикын пропаганда гүнзэгыгөөр ябуулха ёһотой гэжэ һанагдана.

Д. ТОГОШИЕВ.

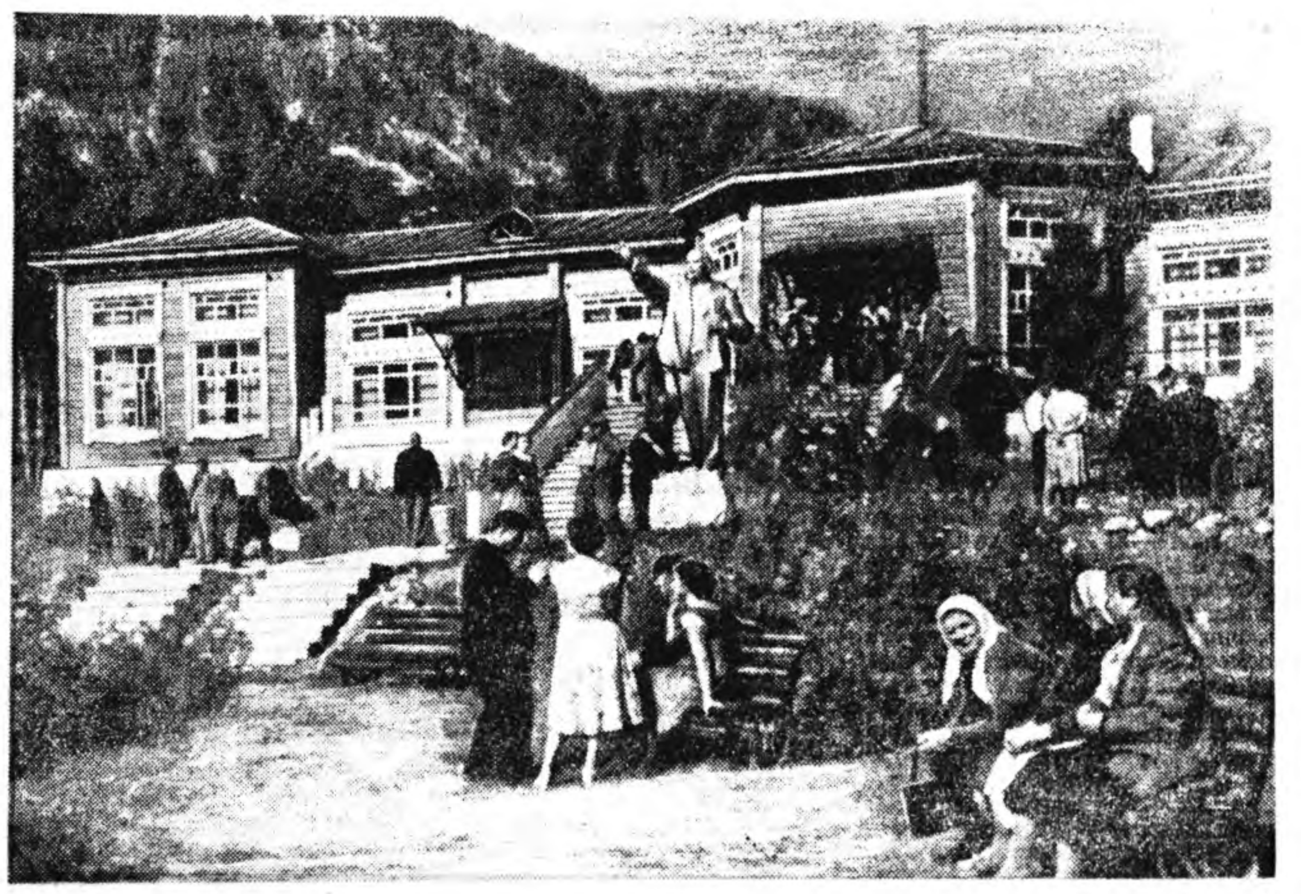

Саяан уулын хормойдо оршодог Аршаан курорт. Ф. СОРОКИНОЙ фото.

Буряадай комсомолой 40 жэлэй ой

КОМСОМОЛ ...ябаһан наһаяа...

...вод, гушаад онуудта
...комсомол ябаһан наһаяа
...ю эрьен харахадаа
...огорхонгүй аргагүйл!

...о дүлэ сасаран
...бёлмо хүсэтэй ябаалди.
...ла хадын хаагаа бол,
...уулжа хаяха ябаалди.

...э сагай эхинэй
...нэ хүнүүд боложо,
...ан тугаа хиисхүүлэн,
...даа, дээрээ гэрэлтүүлэн.

...эл арадаа партитаяа
...хын шэнэ харгыда
...улалсаһан золтойдоо
...огорхонолди мүнөөдэр.

...тар зориг түгэс аад,
...рга байһан арадаа
...ээрэл, хүгжэл, болбосоролой
...ээн замда гаргалсаалди.

...урбэн жэлэй һургуули
...ргээ нэрэтэй болоһон аад,
...ашуулай һургуулида
...ша болоод, наярхаш.
...оон жэлэйхии дүүргэһэн
бол
...рюун багша гэгдэхэш.

...р соо зүжэг зохёогоод,
...нэ тэрэнээ табихадаа
...эдөө артистнар боложо.

...нэ Совет засагайнгаа
...и хүсынь магтахаш.

Ангиин элдэб дайсадай
Ааша хорыень элирүүлжэ,
Гал дүлөөр уухилан,
Гар наанаһаа тэмсэхэш.

Артель колхоз болохыень
Арад зоноо уряалжа.
Унтаха нойроо хаһанхай
Урагша, хойшоо гүйлгэхэш.

Артель колхоз тогтоһон аад,
Арай арайхан амилжа,
Хүлдэ орохо һанаатай
Хүлөө оложо ядаһан
Нарай багахан хүүгэдтэл,
Найгаргажа байхадань
Аһан шадалаа эршэлжэ,
Арга хургаа хэрэглэжэ,
Хүсэ тамир оруулан,
Хүл дээрэнь бодхоохош.

Үнэн хурса үгөөрөө,
Үсэд шанга ажалаараа
Зоноо һайса идхажа,
Зориг хүсынь үргэжэ,
Тэмсэл, илалтын орьёл руу
Тэдээнтэй хамта дабшахаш...

Шэнэ сагай эхинэй
Шэнэ хүнүүд боложо,
Улаан тугаа хиисхүүлэн,
Урдаа, дээрээ гэрэлтүүлэн,
Түрэл арадаа партитаяа
Түүхын шэнэ харгыда
Оруулалсаһан золтойдоо
Омогорхоходо һайхан даа!

Шираб НИМБУЕВ.

ЗАЛУУ НАҺАН ЗАЛИТАЙ

Залуу наһанай золтойдо
Тэгшээр алхамаа татая!
Эбээрээ хабаараа хэлсээд,
Партиин алхамаар дабшая!

Залуушуулай маршын һүртэ аялга Чисаанын голоор зэдэлшэбэ. Дундадын гүүртын дардам тэгшэ харгыгаар совхозой залуушуулые шэрэһэн машинанууд зурагашалдаба.

Ойн сэсэрлиг энэ соорхойдо яаһан гоё гээшэб? Ногоон хибэс шэнги талмай. Үнгын сэсэгүүд. Харьялан урдаһан горхон. Тунгалаг агаар. Сэнгэжэл, уһанда умбажал баймаар. Буряадай комсомолой 40 жэлэй ойе угтаһан баярай һайндэршье хүхинэн эхилшэбэ. Чисаанын совхозой залуушуулшье омогтой. залитай, ошотой. Тэдэнэй хүхихэнь зүб. Юундэб гэхэдэ, һүүлэй жэлнүүдтэ залуушуулнай ехэхэн амжалта туйлаһан. Түрүү һаалишад Ц. Дашиева, 4-дэхи фермын залуу хонишон Роза Намжилова (100 эхэ хониһоо 89 хурьга) гэгшэдэй жэшээтэ ажалаар омогорхонгүй яахабши.

—40 жэлэйнгээ баярта ойе совхозой залуушуул ажалай баян бэлэгүүдтэйгээр угтаба. Совхозоймнай һаалишад май һарын 3-дахи декадын түсэбые 162 процент дүүргэбэ. Илангаяа Могсохон нютагай залуу һаалишад абьяас ехэтэй. —гэжэ совхозой комсомолой комитедэй секретарь Степан Мангатаев элидхэл соогоо тэмдэглэбэ.

Хүн зоншье олон болошобо. Совхозой түрүү механизаторнууд, комсомолшууд М. Тыхышкеев, Ю. Степанов, Ф. Дианов, В. Хабутов, мүн социалис мүрысөөндэ илаһан һаалишад Е. Глазкова, Х. Дондукова, М. Быкова, Л. Гончикова болон түрүү ажалшад харагдана.

Үдэрэй 1 час... Загаһатын найман жэлэй һургуулиин духовой оркестр наяршаба. Баярай митинг эхилнэ. Һайндэртэ сугларагшадые пионернүүд амаршалан, баглаа сэсэгүүдые барюулна. Митингын эсэстэ бүхы сугларагшад «Хоридохи зуун жэлэй комсомолшууд» гэһэн дууе һүртэй гоёор дуулаа.

Митингын һүүлдэ спортын мүрысөөн болобо. Хүнгэн солбон хүбүүд, басагад гүйлдэнэ, харайлдана. Илан гарагшадта шагнал барюулагдаа.

Наранай оробошье, хатар наадан, ёохор, танца болоһон зандаа байба. Үдэшын сууряанда залуушуулай дуунууд хүхюу, омогоор зэдэлжэл байгаа һэн.

К. ВАНДАНОВ.

Хориин аймаг.

КЛУБ БҮХЭН ХҮДЭЛЭГ ЛЭ!

Хүдөө нютагуудта соёлой хүдэлмэри эрид һайжаруулжа, ажахыгаа хурдан түргэнөөр хүгжөөжэ, ашаг ехэтэй болгохо хэрэгтэ клубнай хубитаяа хэр оруулжа байнаб? Түрүү дүй дүршэл үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ талаар клубнай юу хэнэб? Энэ асуудалда харюу үгэхэ хүсэлэнтэйб.

Манай Мухар-Шэбэрэй аймагай «Знамя Ленина» колхоз 5 бригадатай. 5 тосхон — 5 клуб. Эндэ ажалладаг хүнүүдые бидэ хангаха уялгатайбди. Тиимэ тула колхозой ниитын эмхинүүдтэй, партком, комсомолой организаци болон бусадтай нягта холбоотойгоор соёл гэгээрэлэй бүхы хүдэлмэриие ябуулдаг гуримтайбди.

Би мүнөө Хушуун Үзүүр нютагтахи клубые даагшаар хүдэлнэб.

Тиихэдээ абаһаар лэ соёлойнгоо гуламтые болбосон түхэлтэй болгохын хойноһоо оролдоһон байнаб. Манай колхозой ажалшадай социалис уялгаяа дүүргэжэ байһан тухай зураглан харуулһан стенд, мүн бэшэшье уран гоё түхеэрэлгээр клубнай шэмэглэн гоёогдонхой. Газаа досоо түхэлһөөньшье тэрэниие харахада, ямаршье аймагай культурын байшанһаа дутахагүй гэжэ һананаб. Энэмнай яһала ехэ оролдолгын ашаар туйлагдаа. Гэбэшье түхеэрэлгэ һайнтай аад лэ, миин лэ кино харуулаад гү, али ниитээд тиигээд лэ ёһо дүүргэжэ болохогүй хаям даа. Юрэнхыдөө һайн ажалаараа бүхы ажахынгаа хүгжэлтэдэ бодото нүлөө үзүүлхын хойноһоо оролдонобди.

Мүнөө үедэ һү һаалиин фермэнүүдэй хоорондохи мүрысөөнэй дүнгүүдые согсолон харуулха тушаа онсо анхарал табинабди. Тэрэниие элирхэйлэн ниитэлхэ тусхай самбар клубаймнай дэргэдэ бэлдэгдэнхэй. Мүнөө колхоз соогоо түрүүлжэ ябаһан Харьяасхын һү һаалиин фермэ улаан самбарта үнинэй бэшэгдээд байһаар.

Мүн клубтаа Борьёогой хониной совхозой ахалагша хонишон, Социалис Ажалай Герой Балдан Самбуевич Дабаевай дүй дүршэл тухай хөөрэһэн брошюраар ехэ хөөрэлдөө үнгэргөө һэмди. Энээнииемнай хонишод ехэтэ һонирхоо бэлэй.

Клуб доторойнгоо хүдэлмэри тухай юу хэлэлтэйб?

Залуушуулай үдэшэнүүдые хэдэн дахин эмхидхээбди. «Харьялан урдаа Хёлго» гэжэ романаар уншагшадай конференци айхабтар һониноор үнгэрөө һэн. Тэрэшэлэн колхозой парткомой секретарь Леонид Сидович Леоновой үүсхэлээр клубта «Аха нүхэдһөө жэшээ аба» гэһэн үдэшэ эмхидхэбэбди. Колхозой наһажаал гэшүүд, пенсионернүүд, фронтовигууд, ажалай баатарнууд Занди Замбалов, Дашабал Будаев, Петр Белогубов, Чимит-Цырен Гомбоев гэгшэд өөһэдынгөө ажабайдал, зам, ажал тухай залуушуулда хөөрэжэ үгөө.

Колхоз соомнай ажахын түрүүшүүл олон. һаалишад Борис Бадмаев (Галтайн бригада) Д. Нимаева, Галина Батуева (Харьяасхын бригада) гэгшэдэй үрэ ехэтэй ажалые жэшээ болгон табинабди. «һү хайшан гэжэ ехээр һаахаб?», «Тэжээлээ яажа шадамараар гаргашалхаб?», «Хими — баялигаймнай дээжэ» гэһэн хөөрэлдөөнүүдые манай агитаторнууд фермэ, отаранууд дээгүүр ябажа үнгэргөө юм. Агитаторнууд Содном Бадмаев, Дугар Халзанов, Ульяна Болонева өөһэдынгөө уялгануудые ямаршьегүй һайнаар дүүргэнэ.

Колхоз соохи мал ажалай 30 гаран отара, гүүртэнүүд дээгүүр клубуудаймнай хүдэлмэрилэгшэд соёл гэгээрэлэй хүдэлмэри үргэнөөр ябуулна гэхэдэ алдуу болохогүй. Ажалшад өөһэдөөшье бидэнэй ажалда туһална. Колхозой 78 коммунистнуудай 23-ниинь мал ажал дээрэ ажаллажа, соёлшод бидэнэртэ ехэ туһа хүргэдэг. Жэшээлхэдэ, Александр Сластин (коммунист, хониной отарые даагша) өөрынгөө ажалай ехэшье һаа, олоной дунда ойлгуулламжын хүдэлмэри эдэбхитэйгээр ябуулалсана, маанадтай холбоо барисаагаа таһалнагүй.

Клубай ажалай нэгэ хуби —уран һайханай самодеятельностьдэ Сергей Очиров, Алексей Эрдынеев, Хушуун Үзүүрэй найман жэлэй һургуулиин багшанар Цыпилма Гомбоева, Зоя Дардаева, һаалишан Тамара Цыдыпова гэгшэд эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Хабарай тарилгын үедэ полевой стан дээгүүр тусхай агитбригада ябуулжа, концертнүүдые харуулаабди.

Баһа хүдөөгэй библиотекатэй нягта холбоотойгоор ажалланабди. Колхоздомнай 3 нүүдэл библиотекэ, 2 газарта — хүдөөгэй библиотекэ бии. Клубай ажалай түсэб хараалхадаа, Хушуун Үзүүрэй библиотекые даагша Чимитцу Эрдынееватай зүбшэн хэлсэдэг гээшэбди. Ханын газетэ, сатирическэ булан, дайшалхы хуудаһа гаргахадамнай тэрэ туһалдаг, һонин ном зүбшэн хэлсэлгэ, яряанай журнал, шэнэ зохёолнуудай выставкэ эмхидхэлсэнэ.

Богонёор хэлэхэдэ, ябуулдаг ажалнай иимэрхүү байнал даа.

Тиибэшье ажалдамнай дутуу дунданууд тохёолдоногүй гэжэ болохогүй. Үсөө үсөөгөөрөө һуудаг малшадые хангаха хэрэг үшөө эмхидхэл муутай. Булта отара, гүүртэнүүд дээрэ радиоприемник тодхоотой, газетэ, журнал абаашагдадагшье һаа, соёл гэгээрэлэй хүдэлмэри үшөө тэндэ һулахан зандаа. Сэхыень хэлэхэдэ нютагай сомоной Совет бидэндэ туһаламжа үшөөл багаар үзүүлнэ.

Саашадаа энэ дутагдалнуудаа усадхахын хойноһоо хамаг хүсэ шадалаараа оролдохобди.

И. ГЕНИНОВ.
Мухар-Шэбэрэй аймагай «Знамя Ленина» колхозой Хушуун Үзүүрэй клубые даагша.

...АНИ—ХҮГЖЭНГИ ХҮДӨӨ АЖАХЫТАЙ ОРОН

...о Европын оронуудта июнь ...йшалхадаа, Советскэ прави... ...ые толгойлогшо Н. С. Хру... ...үрүүлжэ Данида хүрэхэ юм. ...рон Ютландска хахад арал ... мүн тэрээндэ дүтэ шадарай ...уд дээрэ (тэдэнь 500 гаран) ...г юм.

...юмикынгоо шэнжэ түхэлэй ... Дани ехээр хүгжэһэн хүдөө ...ай, ургажа байгаа промыш... ...тай орон юм. Даниин эко... ...н гол хубинь мал ажал бо... Даниие һү, мяха, тоһоной ... гэжэ олон ушарта нэрлэдэг. ... жэлэй урда тээ В. И. ... Даниин хүдөө ажахын бай... шэнжэлхэдээ, тэндэ томо ка... ...тнууд — хүдөө ажахын ...иин «фабрикантнууд» эзэр... ...айдаг гэжэ харуулаа һэн. Ле... ... тодорхойлолго мүнөөшье ...аха байна. Даниин һүнэй ...нуудай, мяха, беконой фаб... ...нууд эдлүүриин газарай 84 ... процентые, эбэртэ бодо ма... ... процентые, гахай болон тэ... ... шубуунай 80 процентыень ... юм. Хүдөө ажахын үйлэд... ...ехээр томодхогдоһон дээрэһээ ...алай болон шубуун ажалай ...ииие улам бүри ехээр худал... ...маанда гаргадаг.

...ин бүхы газарай дүрбэнэй ... хуби шахуунь эдлүүриин ... болоно. Хахалагдадаг газа... ...бултадаа шахуу тэжээлэй ур... ...удаар эзэлэгдэдэг юм. Эдеэ ... хэрэглэгдэхэ орооһо таряан ... үргүүлан абтадаг, тиимэһээ ... зарим хубииень ондоо тээ... ...алдажа абадаг байна.

... Даниин мал ажал болон ... ажал бүхы дэлхэй дээрэ ... болонхой. 3,5 миллион ... толгой эбэртэ бодо мал, 7 ... үлүүтэй гахай, 32 милли... ...этэр тэжээмэл шубуун (та... ...луун, нугаһан) Данида бии ... бүхэндэ мал ажалһаа, шу... ...эбэрилгэһөө 6 миллион ху... ...онно һүн, 170 мянга гаран ...оһон, 120 мянга гаран тонно сыр, 240—250 мянган тонно үхэрэй мяхан, 700 мянга шахуу тонно гахайн мяхан, 130—150 мянган тонно үндэгэн абтадаг юм.

Данида хүдөө ажахын коопераци шухала үүргэ дүүргэдэг. Зүгөөр энэнь продукци худалдалгые гол түлэб эрхилдэг, тэдээн соо томо ажахын эзэд бүлюу байдалтай.

Хүдөө ажахын шэглэлдэ тааруугаар Данида эдеэ хоолой промышленность үргэнөөр хүгжэнхэй. Тэрээндэ Даниин бүхы хүдэлмэришэдэй 11 шахуу процентнь ажалладаг.

Даниин промышленностиин бусад һалбаринууд сооһоо судна бүтээлгэ, машина бүтээлгэ нилээд ехээр хүгжэнхэй. Жэл бүхэндэ уһанда табигдадаг суднануудай тоннаж 300 мянган брутто-тонно болодог. Копенгагенай «Бурмайстер и Вайн» гэжэ судоверфь, тусхайлбал, Советскэ Союзай захилнуудые дүүргэдэг. Машина бүтээлгэдэнь хүдөө ажахын машинануудые, багажа зэбсэгүүдые, электрохолодильнигуудые, хүдөө ажахын түүхэй эд буйлуулдаг предприятинуудта, цементын заводуудта хэрэгтэй болодог түхеэрэлгэнүүдые бүтээлгэ илангаяа ехээр хүгжэнхэй.

Эдеэ хоолой предприятинуудһаа бэшэ, промышленностиин ондоо һалбаринууд бусад оронуудһаа асаргадаһан түүхэй эд болон түлишэ хэрэглэн хүдэлдэг. Тиимэһээ Данида гадаадын худалдаа наймаан ехэ удха шанартай юм. Даниинхид гол түлэб баруун оронуудтай наймаа хэдэг юм. Орон дотороо абадаг хүдөө ажахын продукциингаа гол хубииень (буйлуулангүйгөөр), олон тоото далайн суднануудые, машина түхеэрэлгэ, цемент, химическэ үтэгжүүлгэ Дани газаа тээшэнь худалдаад, нефть, нефтепродукт, нүүрһэ, кокс, хара болон үнгэтэ металл, бүд нэхэлгэдэ хэрэгтэй болодог зүйл, модо, бүд, томо машинанууд болон малай тэжээл ондоо оронуудһаа худалдажа абадаг. Дани гол түлэб Англитай, Баруун Германитай худалдаа наймаа эрхилдэг, тиихэдэ фүүлшынхитэйнь эд бараа бүри ехээр андалдан абалсадаг боложо байнхай.

Социалис оронуудтай худалдаа наймаа багаар эрхилдэг. Ондоо тээшэнь худалдадаг эд бараанай 3,5—4 процентнь, худалдажа абадаг юумэнүүдэйнь 4,5—5 процентнь Советскэ Союзай хубитада хүртэнэ.

Худалдаашадаа орходоо ехэ юумые ондоо тээһээ абадаг байна. Тиимэһээ даниинхид суднын ябалгые, туризмые хүгжөөхэ, хариин оронуудта капитал оруулха баатай болодог. Тэдэнһээ ороһон олзо доход энэ дутагдалыень хүсэлдүүлдэг.

Даниин экономикодо 25 тон томо акционернэ компани хүтэлбэрилхы һуури эзэлдэг. Промышленностиин, худалдаа наймаанай бүхы һалбаринуудта хариин, хамагай түрүүндэ, Америкын, Англиин, Баруун Германиин капитал ехэ нүлөөтэй.

Данида промышленна продукциин үнэ хүдөө ажахынхида орходоо ехэ боложо байнхай. 1962, 1963 онуудта промышленна эд бараанай үнэ хүдөө ажахын продуктынхида орходоо дээгүүр байгаа. Гэбэшье промышленна предприятинуудайнь гол хубинь хүдөө ажахын зүйлнүүдые буйлуулдаг. Хүдөө ажахытай холбоотой экономикын элдэб һалбаринуудта Даниин 4,6 миллион хүнһөө бүридэдэг зоной гурбанай 2 шахуу хубинь хүдэлдэг.

Дэлхэй дээрэхи гон томо арал Гренланди (30 мянга шахуу зонтой), Атлантиин далай соохи Фарерскэ аралнууд (35 мянга шахуу зонтой) Данида хамаатай юм. Дани США хоёрой хоорондо баталагдаһан договорой ёһоор Америкын зэбсэгтэ хүсэнүүд Гренландида байрлуулагданхай.

* * *

Даниин хаанта засаг 1864 он хүрэтэр олон тоото дай хээ, хэдэ хэдэн сэрэгэй бүлэглэлнүүдтэ хабаадаа. Харин Дани дай хэжэ һулараһан дээрэһээ булимгаран абаһан газарнуудаа XIX зуун жэлэй хоёрдохи хахадһаа эхилэн алдахаһаа гадна, өөрынгөө газарай зарим хубииие алдалсаһан байгаа. Шлезвигэй түлөө Прусситай хэһэн дайнда илагдаһанайнгаа һүүлээр Даниин хаанта засаг бэеэ абанги, сэрэгэй бүлэглэлнүүдтэ хабаадахагүй политикые 1940 он хүрэтэр баримталдаг болоһон байгаа. Энэ үе соогоо түс орон экономическэ, социальна талаараа дэбжэһэн байгаа юм.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай үедэ Данида немец фашистнууд добтолон орожо, тэрэниие эзэмдээ һэн. Гитлертэ эсэргүү бүлэгэй илаһанай, хамагай түрүүндэ, Совет зэбсэгтэ хүсэнүүдэй илалта түгэс ябуулгануудые хэһэнэй ашаар даниинхид эзэмдэлгэһээ сүлөөрһэн юм. Даниин газарай хубиие — Борнхольм аралые фашис эзэмдэгшэдһээ сүлөөлхэ талаар совет сэрэгүүд шухала ябуулга хэһэн байгаа.

Эзэмдэлгэ Данида ехэ хохидол ушаруулаа. Ороной ажахые һэргээхын, хүгжөөхын тулада угаа ехэ оролдолго гаргаха, мүнгэ зөөри зорюулха хэрэгтэй болоһон байха юм. Тиимэһээ Дани бэеэ абанги политикаяа дахяад баримталдаг болохо зэргэтэй байгаа. Гэбэшье, 1949

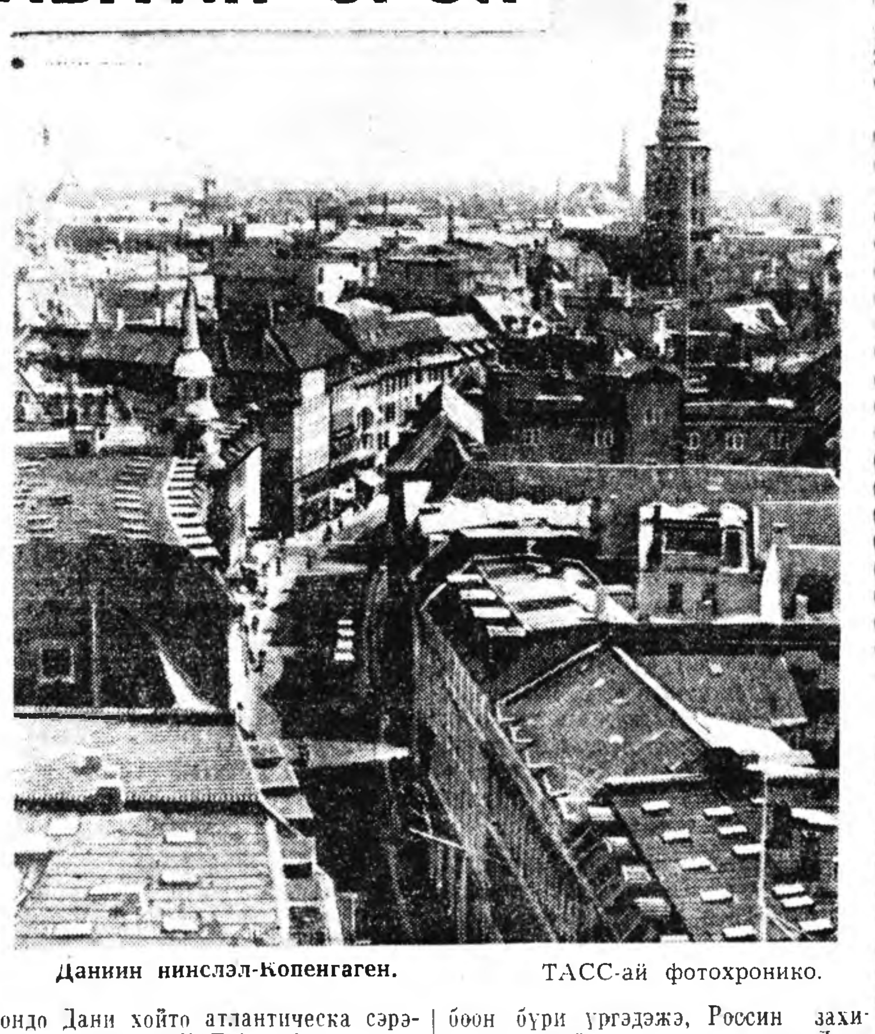

Даниин нинслэл-Копенгаген. ТАСС-ай фотохронико.

ондо Дани хойто атлантическа сэрэгэй бүлэглэлдэ (НАТО) ороһон.

* * *

Дани хаанта засагтай гэжэ тоологдодог байбашье, нэгэ палататай парламенттай (фолькетинг), тэрэнь 4 жэл болоод һунгагдадаг. Даниин мүнөөнэй коалиционно правительство социал-демократическа партиин болон радикалнуудай партиин түлөөлэгшэдһөө бүридэнэ. Социал-демокрадуудай ударидагша Е. Краг правительствые толгойлдог юм.

Орон дотор томо буржуазин болон газар эзэмдэгшэдэй хэдэн парти бии; тэдээн сооһоо «Консервативна арадай парти», «Венстре» гэдэгүүд нүлөө ехэтэй. Монополинуудай эзэрхэлгэдэ эсэргүүсэн, эб найрамдалай, демократиин түлөө Даниин арадай хэдэг тэмсэлдэ Даниин Коммунис парти гол үүргэ дүүргэдэг.

Ороной НАТО-гой гэшүүн байһан ушар Даниин правительствын гадаадын политическэ хараа шугамые тодорхойлдог. Бүлэглэлдэ хабаададаг дээрэһээ Дани сэрэгэй гаргаша ехээр хэдэг (һүүлэй жэлнүүдтэ 1,5—1,7 миллиард крон) болоо, тиигээд Балтиин далай шадар Баруун Германиин болон Даниин зэбсэгтэ хүсэнүүдэй нэгэдэмэл командованиие байгуулалсаа. Гэбэшье, эб найрамдалда туһалхые хүсэдэг тухайгаа Даниин правительство мэдүүлдэг, амгалан үедэ өөрынгөө газар дээрэ хариин зэбсэгтэ хүсэнүүдые, ядерна зэбсэгые байрлуулхагүйбди гэжэ соносходог юм.

Манай оронуудай хоорондоо хани харилсаатай байһан жэшээнүүд олон юм. XVII зуун жэлэй хоёрдохи хахадһаа, мүн саашадаа хоёр гүрэнэй хоорондохи хани ёһоной холбоон бүри үргэдэжэ, Россин захилаар далайн суднануудые Дани нилээд олоор бүтээдэг, Даниин эзэд баяшуул Зүүн Европодо экономическа талаар эдэбхитэй ябуулга хэдэг болоһон байгаа. Дани манай оронтой дүтын холбоотой болоходоо, дай хэхэ һанаашалга гаргадаггүй, харин амгалан ёһоор хүгжэхэ ушартай болоһон байгаа. Дэлхэйн хоёрдохи дайнай урда тээхэнэ Англиин сэрэгэй добтолгоһоо Балтиин далайе хоёр орон амжалтатайгаар хамгаалаа, хожомынь энэ районда Германиин хэжэ байһан сэрэгэй бэлэдхэлдэ эсэргүүсэн тэмсээ.

Али алинайнгаа аша туһые харан, эб найрамдал бэхижүүлхэ зорилготойгоор Дани СССР хоёрой хоорондохи харилсаан мүнөө хүгжэжэ байна. Энэ оной февральда Советскэ Союзда Даниин премьер-министр Е. Крагай аяншалгын дүнгүүд тухай советско-датска хамтын коммюнике толилогдоо һэн. СССР Дани хоёрой хоорондоо үгэеэ ойлголсолгые саашадань һайжаруулха, али бүхы талын харилсаа холбооe хүгжөөхэ арга боломжо бии гэһэн этигэл найдабари энэ коммюнике соо элирхэйлэн мэдүүлэгдэнэ. «Бүгэдэ ниитын, илангаяа Европодохи эб найрамдал бэхижүүлгэдэ туһалжа шадахаар шиидхэбэринүүдые гаргахын тулада хүсэлэл оролдолгоёо һуларуулхагүй байһанаа хоёр правительство дахяад баталан мэдүүлнэ» гээд коммюнике соо хэлэгдэнхэй. СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевой Данида аяншалга энэ зорилго дүүргэлгэдэ туһалха байһаниинь сохомтой.

П. РЫСАКОВ.
(ТАСС).

...и, Копенгаген. Хүдэлмэрнин һүүлээр. АПН-эй фото.

Номуудайнгаа ута наһатай байхынь түлөө

Японой хэблэлэй эрхилэгшэ Иванами Юузирын хөөрөөн

Газар дээгүүр үрэһэ сасажа ябаһан хүнэй зурагтай номуудые бүри үхибүүн байхаһаа барижа үзөөгүй хүниие Япондо олохогүй ёһотойт. Тэрэ зураг «Иванами сётен» гэжэ хэблэлэй тэмдэг тамга гээшэ.

Түс хэблэл эрдэм ухаанай, уран һайханайшье талаар 13 мянган янзын нэрэтэй номуудые хэблэжэ гаргаһан байна. Дэлхэйн классигуудай дунда ородой, совет уран зохёолшодой: А. Пушкинай, Л. Толстойн, И. Гончаровой, М. Горькиин, Д. Фурмановай, А. Фадеевэй мэдээжэ зохёолнуудые энэ хэблэл япон хэлэн дээрэ гарганхай. Мүн В. И. Ленинэй «Философско дэбтэрнүүд», «Карл Маркс», «Империализм ба эмпириокритицизм», «Россида капитализмын хүгжэлгэ» гэхэ мэтэ зохёолнуудые Японой олониитэ энэ хэблэлэй ашаар түрэлхи хэлэн дээрээ уншана. Уласхоорондын асуудалаар Н. С. Хрущевой хэлэһэн үгэнүүд эндэ хэблэгдэдэг. ...Бидэ хэблэлэй хүтэлбэрилэгшэ Иванами Юузиротай һаруул уужам таһалга соонь хөөрэлдэжэ һуубабди.

— Ном гээшэ хүсэтэ зэбсэг юм, арад зоной аша туһада алба хэхэ ёһотой,— гэжэ эсэгэмни нэгэтэ бэшэ хэлэдэг һэн,— гээд Иванами Юузиро хөөрөөгөө эхилбэ. — Би тэрэ захяаень нангинаар сахидагби. Эрдэм соёлой гэрэлые олониитэдэ нэбтэрүүлхэ шэглэлтэй һайн номуудые олоор гаргажа, арад зоной дунда тарааха гээшэ манай хэблэлэй гол зорилго болоно. Хархис, фашис удхатай зохёолнууд манай номуудай дунда байха ёһогүй, байхашьегүй.

Нёдондо жэлэй ноябрьда хэблэлэйнгээ 50 жэлэй ойе тэмдэглээ һэмди. «Иванами сётен» хэблэлэй ажал ябуулгын түрүүшын хахад хубинь милитаризмда эсэргүү тэмсэлдэ зорюулагдаһан байха. Минии эсэгын хэблэһэн олохон номууд тэрэ үедэ хорюулда ородог, авторнуудынь түрмэ шорондо хаагдадаг байһан. «Хэблэлэй гурим эбдэһэнэйнь» түлөө эсэгыемни гэмнэһэн юм. Түрүү үзэл бодолтоной хүсэн тэрэ үедэ Япондо үшөөл һула байжа, дайнай аюул зайсуулжа шадаагүй һэн. Харин мүнөө тад ондоо болонхой. Профсоюзна хүдэлөөн, ядерна зэбсэгтэ эсэргүү тэмсэлшэдэй арми гэхэ мэтын ехэ хүсэнүүдые хараада абаха зэргэтэй болоно. Тэдэнтэй нягта барисаатайгаар ажалланабди.

Ямар нэгэ ном хэблэхэһээ урид, энэмнай ажалша хүндэ хэр зэргэ аша туһатайб, үзэл бодолдонь хэды шэнээн нүлөө үзүүлхэб гэжэ сэгнэжэ, шэбшэжэ үзэдэгбди.

Бидэ мүнөө үедэ хэдэн ород номуудые япон хэлэн дээрэ оршуулжа байнабди,— гээд хөөрэлдөөнэйнгөө түгэсхэлдэ Иванами хэлэбэ. — Тэдэнэй дунда «Игорь тайжын сэрэг тухай үгэ», Н. Г. Чернышевскиин «Юу хэхэб?» гэжэ роман, «Искусство тухай» Г. В. Плехановай суглуулбари, М. А. Шолоховой «Шэнэ газар хахалагдаа» гэһэн романай хоёрдохи хуби, мүн замбуулинай дайдые шэнжэлхэ талаар Советскэ Союзай туйлаһан амжалтануудые харуулһан номууд бии.

Совет орондо айлшалхадаа, эсэгэдээл адляар танай хэблэлшэдтэ атаархаа бэлэйб. СССР-тэ япон авторнуудай номуудые олон хэһэгээр гаргадагынь, мүн һайн удха шанартай номуудта совет зоной ариилтэ ехэтэйгээр хандадагынь намайе илангаяа ехээр баясуулаа. Эрдэм, соёлой талаар танай орон гайхамшаг амжалтануудые туйланхай байна.

С. ИЛЬИН.
АПН-эй корр.

Токио.

БУРЯАД ҮНЭН
3-дахи нюур.
1964 оной июнийн 17.

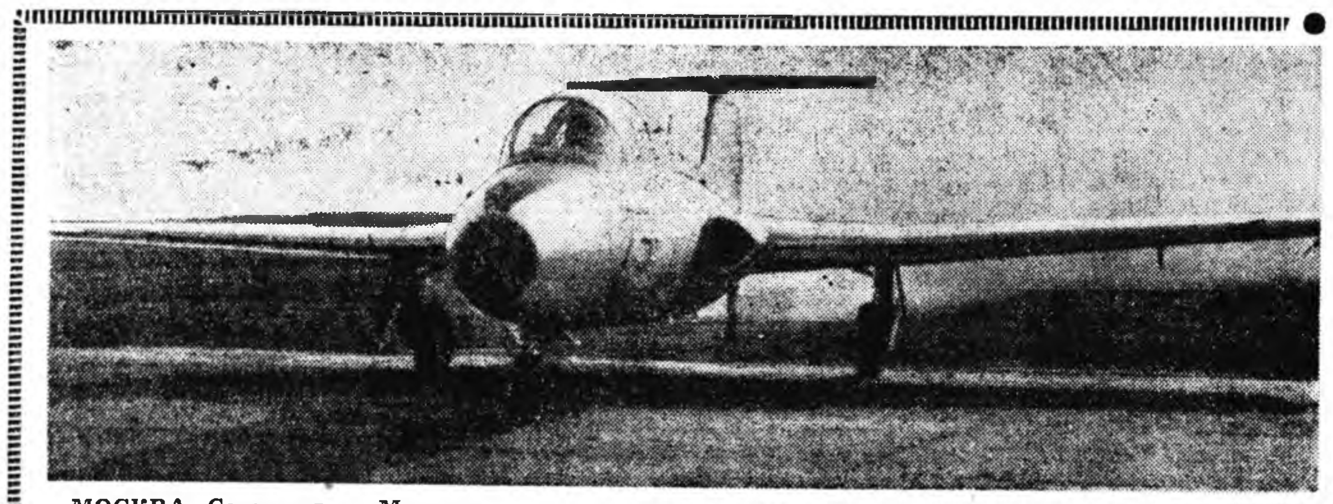

МОСКВА. Совет летчик Марина Попович—СССР-эй летчик-космонавт П. Р. Поповичой һамган Чехословакиин «Л-29» һуралсалай реактивна самолёдоор зуун километрэй маршрудаар, часай 600 шахуу километр скоростьтойгоор июнийн 10-да ниидэлгэ хээ. Ниидэлгын мэдээнүүд наринаар тодорхойлогдожо байнхай. Тиигээд, эдэ мэдээнүүдынь 3 хүрэтэр тонно шэгнүүртэй реактивна самолёдоор эхэнэрнүүдэй ниидэлгын дэлхэйн рекорд болгожо баталхыш тулада ФАИ-да дамжуулан үгтэхэ юм. Зураг дээрэ: 1. Чехословакиин «Л-29» самолет. 2. Чехословакиин конструкторска бюрогой главна конструкторай орлогшо Богумиль Листонь (зүүн гарһаа), Чехословакиин конструкторска бюрогой инженер Генри Веселы ниидэлгын һүүлээр Марина Поповичтой хөөрэлдэжэ байна.

ТАСС-ай фотохронико.

АРБАН ХОЁРТОЙ УРАН ЗУРААША

Залуушуулай «Юность» журналай редакциин дэргэдэ эмхидхэгдэһэн выставкэдэ арбан хоёртой һурагшын 165 зураг харуулагдаа. Иимэ эдир зураашын хүдэлмэри урдань хэзээдэшье эндэ табигдаагүй.

Энэ уран зураашамнай куклаар наададаг, тоо бодожо бирахагүйдөө уйлахаяа һанадаг-үшөөл бишыхан басаган юм. Зурагуудайнь выставкын пээгдэһэн тухай, тэрэнэй зурагуудай улад зондо ехээр һайшаагдаһан тухай мэдэнэгүй. Энэнь педагогикын бодомжоор дуулгагдаагүй байгаа.

Уран зурагта дуратайшуул, мүн энэ искусствые һайн мэдэдэг хүнүүд Москвагай нэгэ һургуулиин табадахи классай һурагша **Надя РУШЕВАЕ** оюун бэлигтэй, шэрэ, карандаш хэрэглэн, ажабайдалые өөрынхеэрээ бодомжолжо, юумые өөрынхеэрээл харуулдаг уран зурааша юм гэжэ хүндэтэйгөөр нэрлэдэг.

Одиссейн һонирхолтой, уршагта ябадалнууд, Гераклай манда мэдэгдээгүй габьяа (эдэ габьяань саарһан дээрэ мүнөөхэн «болоо» ха юм), онтохонууд соохи ушаралнууд эдир зураашын тухайлһаар саарһан дээрэ зурагдан харуулагдана.

Энэ басаганай бүхы зурагуудынь юумэнһээ буулгажа зурагдаагүй, харин «ухаанһаа тухайлжа бүтээгдэһэн» байха юм.

Хараһан, үзэһэн, уншаһан юумэсэ өөрынхеэрээ бодомжолжо үзэдэг. Ехэ театрай сцена дээрэһээ хараһан «Хун шубуута нуур» гэжэ зүжэг хараа гү, али һонирхолтой ном уншаа гү, совет космонавтнуудай замбуулин дайдаар ниидэһэн ушар гү, али дэлхэйн байдалда боложо байһан ондоошье юумэнүүд Надя Рушевагай уран гараар тон һонирхолтой, хурса мэргэнээр харуулагдана.

«Ангуудай байдал» гэһэн бүлэг зурагуудыень абажа харая: бишыхан, хайратайхан «Бемби», «Алтан антилопо», «Буга хандагайн шононуудтай тэмсэл» гэһэн зурагуудые харахадаа, рассказ — новеллэ уншаһан мэтэ болохош.

Харин эдэ зурагуудые шадамараар гүйсэдхэһэндэнь үнинэйшье зураашадай гордихоор.

Үшөө нэгэ зурагыень алдар солотойшье болоһон зураашад һонирхожо харадаг юм. Хэрээһэндэ үлгөөтэй дорюун хүнэй дүрсэ, дүлэтэн носожо байһан түүдэг, тохир хүргадаараа тэнгэри өөдэ наманшалан, хараал шэрээл табиһан, зэбүүрхэһэн шарайтай хоёр хүгшэд. «Шажанда шүтэхэеэ арсанаб» гэһэн энэ зураг бүгэдын анхарал татана. Гүйсэдхэһэн шадабаряараа, гүн удхаараа арбан хоёртой басаганай зураг гэжэ үнэншэмөөр бэшэ.

Юрэ бусын юумые һанаандаа оруулан, тон бэрхээр зурадагынь бүришье гайхамаар. Валентина Терешковагай Венерэдэ «ошоод байһан» тухай, Герман Титовой азар холын планетэдэ хүрөөд, габьяа гаргажа байһыень, Чиполлинын хүхюун аяншалгые зураглан харуулна. Чиполлинын автор Джанни Родари энээниень хараад, ехэ баяртайгаар нигэжэ бэшэһэн юм: «Уран байнаш, На[...] Бэрхэш даа!»

Оюун бэлигтэ уран зура[...] басаганай нэрэ хилын саагуур[...] мэдээжэ болонхой: Надие Мо[...] вагай пионернуудэй байш[...] дүршэл ехэтэй уран зурааша[—] багша Людмила Магницкая һура[...] даг. Эндэ һуража байгаад зура[...] зурагуудынь Германиин Демокра[...] тическа Республикада, Япон[...] Индидэ эмхидхэгдэһэн выстав[...] нүүдтэ нэгэнтэ бэшэ харуула[...] һан байха.

Надя Рушевагай уран зура[...] болоҗо мэргэжэхэ гү, али ү[...] байһыень мэдэнэгүйбди. Мүн[...] дээрээ литератураар, спорто[...] түүхэ болон пионернүүдэй хэ[...] гээр һонирхоно. Энэ басаганай хэ[...] болохо байһые уридшалан хэ[...] хын аргагүй. Хэды тиибэшье, На[...] дя Рушевагай 165 зураг энэ хү[...] хюун, һүбэлгэн ухаатай, хүн зон[...] до баяр асарһан басагантай бид[...] ниие танилсуулаа.

Надежда ЖЕЛЕЗНОВА.
(АПН).

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Һүехээр һаахын түлөө тэмсэл эмхидхэгшэд» гэһэн түрүү бэшэг; «Ерэхэ жэлэй үндэр баян ургасын үндэһэ һуури» гэһэн редакционно статья; Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин ажахынуудай «Дзержинский» совхозойхидой үүсхэлые дэмжэжэ байһан тухай корреспонденци; ветеринарна врач А. Шустовай «Хямда сэнтэй витамин»; СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевой далай дээгүүр Дани ошожо ябаһан тухай ТАСС-ай мэдээсэл; СССР-эй Верховно Соведэй сесси зарлаха тухай СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Буряадай загаһанай промышленностьда шиндхэгдэхэ асуудалнууд» гэһэн рубрика доро «Байкалрыбтрестын» главна инженер И. Мищенкын статья; Баргажанай совхозой директорэй орлогшо И. Стельмашенко гэгшын үбһэ сабшалгада бэлэдхэлээр, Г. Коноваловай «Шахта дээрэмнай энэ одон яларжал байг» гэһэн корреспонденцинүүд; түрэл орон доторһоо абтаһан ТАСС-ай мэдээсэлнүүд.

Гурбадахи хуудаһанда: «Известия» газетэдэ толилогдоһон социалис оронуудай хоорондохи харилсаа холбоон тухай гурбан статья; «Наукын туйлалтанууд» гэһэн рубрика доро профессор Г. Кассиль гэгшын медицинскэ темээр һонирхолтой статья, редакцида ерэһэн бэшэгүүдэй суглуулбари толилогдоо.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: уласхоорондын байдалаар ТАСС-ай корреспондентнүүдэй элдэб мэдээсэлнүүд; спортоор олон информаци бии. Газетын энэ номерто республикын ажалшадай ажабайдалһаа элдэб һонирхолтой фотозурагууд толилогдобо.

НААДАНАЙ ДҮҮРЭХЫН УРДА ТЭЭ

Амстердамда боложо байгаа мүрысөөн тухай тэмдэглэл

Үшөө нэгэ долоон хоногой үнгэрөөд байхада зургаан бэрхэшүүлэй нэрэ мэдэхэ байхабди. Эдэ хүнүүд ерэхэ жэлдэ Ботвинник Керес хоёртой хамта дэлхэйн чемпионтой тулалдаха эрхэ олохын түлөө матч-турнирта уулзаха юм.

Шатараар дэлхэй дээрэ түрүү һуури эзэлхын түлөө болохо ээлжээтэ мүрысөөн аяар 1966 ондо үнгэргэгдэхэ байна. Ушар нимэһээ дэлхэйн юһэдэхи чемпион журналистнуудай шоглон хүндэлдэгэй ёһоор, «Юһэдэхи Тигран» мүнөө үедэ сүлөөтэйхэн, боложо байгаа шатарай тулалдаанай хойноһоо һанаа амарханаар адаглажа байдаг.

Амстердамда боложо байгаа наадаанай урда тээ. Петросян өөрынгөө һанамжа уридшалан хэлээ һэн. Тэрэнэй һанамжын ёһоор, совет гроссмейстернүүд наадаанай дүүрэхэдэ нимэшүүгээр һубарилдаха байха: Таль, Штейн, Спасский, Смыслов, Бронштейн.

Мүнөөнэй чемпиондо орходоо урданай чемпион байһан Михаил Ботвинник һанамжаяа уридшалан мэдүүлхэ дурагүй байдаг бэлэй. Харин мүнөө экс-чемпион баримталдаг хуушанайнгаа заншал хубилгаба. Киевэй Спортын ордон соо лекци уншахадаа, Ботвинник Талиие тусхайлан нэгэ бага магтаһан, Штейнэй арга боломжые һайнаар дурдаһан, Смыслов Спасский хоёрые адлирхуугаар наададаг гэжэ тоолоһон байгаа. Зүгөөр Бронштейнэй арга шадал тухай сэхэ руунь хэлээгүй һэн.

Харин гүрэнүүдэй шатаршадай арга боломжые сэгнэхэдээ Ботвиннигшье, Петросяншье нэгэн һаналтай байба. Нэгэл зан янзаар наададаг Светозар Глигорич, Америкын экс-вундеркинд Сэмми Решевский ба Венгриин шатаршадай мүнөөдэрэй найдабаринь болгошо залуу венгер гроссмейстер Ласло Портиш гэгшэд зургаан бэрхэшүүлэй тоодо орожо магад гэжэ тэдэнэр тоолоһон байна.

Тиигээдшье саашань уридшалан хэлээд яахамнайб. Даниин гроссмейстер Бенгт Ларсениие зургаан бэрхэшүүлэй тоодо орожо болохо гэжэ хэн һанаа һэм. Энэ нүхэрнай эхэнхидээ һайнаар наададаг, тиигэбэшье эсэстэнь хүрэтэр нэгэл янзаар наадажа бирадаггүй гээшэ. Тиибэ яабашье Ларсен наадаанай эхиндэ герой боложо түрүүлээ. Гансашье эхиндэнь бэшэ, мүн наадаанай түрүүшын хахадта архимлээ ха юм. Имагтал 13-дахи наадандаа Ларсен бирагүйтэшоо. Югослав Ивковтэ илагдажа, түрүүшынхеэ шүүгдэһэн, түрүү һууряа алдаһан байгаа. Даниин шатаршанай арга боломжые сэгнэхэ зуураа, һүүлшын табан наадаанда совет гайхамшагта шатаршадтай удаа дараалан уулзаха байһыень тэмдэглэлтэй. Эдэ наадаанууд түрүүшын һууринуудые хубаарилгада шухала үүргэ дүүргэхэ жэшээтэй.

Жэрэб татажа, манай гроссмейстернүүд наадаанай эхиндэ өөһэд хоорондоо тулалдаа һэн. Эдэ уулзалгануудай үедэ шанга тэмсэл болоошье һаа, гол түлэб тэнсүү наадан болоһон байгаа. Гансал Штейн Бронштейн хоёр хоорондоо наадахадаа Бронштейниинь илаһан юм.

СССР-эй чемпион Леонид Штейниие Амстердам ошогшодой дунда эгээл бэрхэшүүлэй нэгэн гэжэ манай орон дотор тоолоһон байха. Теэд бирагүйгөөр наадажа эхилһэнэйнь һүүлээр тэрэнэй арга боломжо нилээд бага болонтонхой. Гэбэшье Штейн урмаа хухараагүй, алдаашаяа тэхэрюулхын түлөө «шүдөө зуужа» ороо гээшэл ха.

Түрүүшын наадаанда аһан шадалаараа тулалдабашье, Спасский Клаус Даргада (ФРГ) шүүгдэһэн байгаа. Һүүлээрнь хойно хойноһоонь найман парти шүүгээд, тэрэ хадаа Ларсениие ахиһан, түрүү зэргэдэ гараһан шуу.

Үлөөшэ гурбан совет шатаршад ехэл нэгэ хэм соо наадана. Теэд тэдэнэй наадаһан партинууд бэе бэесынхиһээ тад ондоо байха юм. Смыслов һүртэйгөөр, бодомжотойгоор наадана, Таль ехэ хоротойгоор, мундуу зүрхэтэйгөөр, заримдаа даншье һаа зүрхэтэйгөөр наадана. Харин Бронштейн угаа мэхэтэйгээр, болгоомжотойгоор наададаг байба. 16-дахи наадаанай һүүлээр эдэ гурбан шатаршад Спасский Ларсен хоёрой хойноһоо «һүеынь гэшхэнтүү» ябаба. Гэбэшье ерэхэ жэлэй наадаанда оройдоол гурбан совет шатаршад (Ботвинник Керес хоёрые тоолонгүйгөөр) хабаадалсаха ёһотой. Хэн «дүрбэдэхи үлүүнь» болохоб, мүнөө дээрээ хэлэхэнь бэрхэтэй. Нэгэ очкогоор гээгдэжэ ябаһан Штейнэй оройдоо хараадаа абангүй байж болохогүй.

Зургаадахи һуурида югослав гар[...] ранхай, зүгөөр Глигорич бэшэ, х[а]рин Бора Ивков. Энэмнай даа[...] удаанаар наададаг гайтайхан шатаршан, тэрэниие абаһаар шу[...] жэрхихэнь бэлэн бэшэ байдаг.

Жэрэбэй ёһоор совет шатарш[ад] хойно хойноһоо зэргэлээд таблицада һубарилданхай. Тиимэһээ х[а]риин шатаршад манайхидтай ээлжээгээр тулалдаха болоо бшуу. Манайхиниие шүүжэрх[ы] гэһэн хуби заяан мүнөө дэ[эрэ] хэндэшье балай тулалдаагүй [...] һаар. Эгээл эндэ Глигорич бур[...] һүрэһэн—удаа удаагаар гурб[ан] парти алдаа һэмнай. Бора Ивк[ов] аюултай энэ харгыда һаял ор[...] Энэл харгы тэрэнэй саашанхи ху[би] заяае тодорхойлхо бшуу.

Ерэхэ жэлэй тулалдаанда Р[е]шевский Дарга хоёр хабаадал[...] жашье магад. 53 наһатай болобшье, Решевский эдир залуугай [...] шэ зоригтойгоор тэмсэжэ байна. Решевский гэгшэ нэгэшье шүү[...] дээгүй үсөөхэн хүнүүдэй тоод[о] оролсоно.

Клаус Даргын амжалта юрэ[...] хүлеэгдээгүй һонин. Һүүлшын жэлнүүдэй турша соо энэ хүн [...] лээд һайнаар, олон янзаар наа[да]даг болоо. Венгриин залуу шат[ар]шан Ласло Лендьел тухай мүн [...] имэрхүүгээр хэлэхэдэ болохо.

Турнирай таблицада мүнөө т[ү]рүүлжэ ябаһан бүхы шатаршад [...] нэрлэбэб. Гэбэшье наадаанай д[үү]рэхэдэ, һууринуудай хубаари[лга] нэгэ бага ондоошье байжа маг[ад]. Ямаршье уридлаанайхидал [...] нервынгээ талаар тэсэбэрит[эй] һайн, тэсэмгэй байлга, наадаа[н]д хабаадагшадай наһан мүнөө [...] ехэ удхатай болобо. Энэмнай ши[...] хэхы шата ха юм.

Юрий АВЕРБАХ,
гроссмейстер, шатарай талаар
АПН-эй шэнжэлэгшэ.

ХААЛТА ШОРОНОЙ 183961 НОМЕРТОЙ ХҮН

Энэ ушар тухай Польшын «Панорама» журнал һаяшаг бэшээ юм.

...1945 оной январь һара. Освенцимэй хаалта шоронһоо амиды үлэһэн хүнүүдые шоссе харгыгаар Краков город абаашажа ябаба. Гитлерэй концлагерьнуудта хаагдаһан хүнүүдтэ туһалха зорилготой месткомой хүдэлмэрилэгшэ Еугения Хентшель бүлэг автомашинануудай нэгэндэ туласа ошобо. Хухархай удархай хубсаһатай бишыхан хүбүүн тэрэнэй анхаралые татаа. Тэрэниие харамсаараа:

— Энэш арайхан амилжа байнал! — гэбэ.

«Поляк хүбүүн. Голланди хүрэтэр абаашажа шадахагүй хаб даа, —гээд хүбүүе барижа һууһан эхэнэр немецээр тал мүл гэбэ.

Тэрэ хүбүүе Еугениин гар дээрээ абаха һамбаанда, мүнөөхи эхэнэрынь хүбүүн тухай ларалтайгаар хөөрэжэ эхилбэ. 1942 оной январьда Грос Розен гэдэг концлагерьта түрэһэн юм. Түрэлхидынь подпольщигууд байһан. Эсэгыень мүшхэхэ үедөө ехээр зобоожо алаа. Эхэнь газай камерта оруулагдахынгаа урдахана нэгэ хани эхэнэртээ (Голландиһаа асарагдаһан нүхэртөө) хүбүүгээ найдаһан байха.

Тиигээд тэрэ эхэнэр, мүн бусад нүхэдынь олон тоото аюул, бэрхэшээлнүүдые дабажа, поляк хүбүүнэй ами наһа абарһан байна. Энэ хүбүүхэн эсэсовецүүдһээ хэр нюугдабашье, Освенцимэй шорондо орохо үесэр баригдаад, тартань концлагериин 183961-дэхи номер һиилүүлшэһэн байгаа.

Һайн һайхан сэдьхэлтэй голландис эхэнэр энэ хүбүүнэй Ромуальд гэжэ нэрэһээ бэшэ юушье— түрэлхидэйнь нэрэ, обогые, нютагыеньшье мэдэхэгүй байшоо. Уданшьегүй автомашинанууд байраһаа хүдэлжэ, тэрэ танигдаагүй эхэнэртэ Еугения Хентшель адресаа үгөөд, гэртээ хүрэмсэнрөө бэшэг бэшэхыень гүйба. Теэд Голландиһаа бэшэг ерээгүй. Үбшэлжэ зүдэрһэн тэрэ голландис эхэнэр ута замдаа нүгшэһэншье байжа болоо, үгышье һаа адресаа үгы болгожорхиһон байжа магад.

Хентшельтэн хүбүүнэй хоёрдохи эхэ эсэгэнь боложо, тэрээндэ бага наһанай жаргал эдлүүлхэ оролдолго гаргаһан байна.

Зүдэржэ тулиһан хүбүүндэ врачнууд тусхай харууһа табижа, санаторинуудта эльгээжэ, бэе махабадыень бэхи шиирагн болгоо. Долоо наһа гүйсэхэдөө Ромуальд һургуулида ороо бэлэй. Мүнөө Краковай предприятинуудай нэгэндэ ажаллаха зуураа, Горно-металлургическа академидэ орохоор бэлдэжэ байнхай.

Ами наһыень аршалан абарһан голландис «эхэеэ» нэгэтэшье харагһайб гэжэ ходоодоо сэдьхэдэг.

Ромуальд Хентшелиин намтарые мүнөө Польшодо Бруно Апицын «Шононуудай дундахи нюсэгэн хүн» гэһэн повестиин геройтой адлидхадаг болонхой. Тэрэ зохёол соо гитлеровскэ концлагериин аймшагтай зэрлиг хэрэгүүдые харуулхаһаа гадна, түрэл гэр, эдир наһанай эрхэ жаргал олгоһон энэрхы һайхан сэдьхэлтэй хүнүүд тухай бэшэһэн байдаг.

Л. МИТРОХИН.
(АПН).

ПОЛЬШЫН КОММУНИСТНУУДАЙ СЪЕЗД

ВАРШАВА, июниин 15. ТАСС-ай тусхай корреспондентнүүд В. Киселев, В. Кузнецов иигэжэ дамжуулна: Польшын хүдэлмэришэнэй нэгэдэмэл партиин IV съезд мүнөөдэр эндэ хүдэлмэреэ дүүргэв. Энэ хадаа Польшын коммунистнуудай, бүхы поляк арадай ажабайдалдахи шухала ушар болоно. Съездын хүдэлмэридэ Польшын миллион хахад тоото коммунистнуудые түлөөлһэн 1630 делегат хабаадаа.

Культурын болон наукын ордоной конгрессүүдэй ехэ зал һайндэрэйхеэр гоёон шэмэглэгдэнхэй. Президиумэй стол дээгүүр татаатай улаан, сагаан улаан үнгэтэй бүд дээрэ В. И. Ленинэй ехэ портрет харагдана.

ПОРП-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь В. Гомулкын ерэхэдэ. делегадууд болон айлшад нэрьемэ удаан альга ташалгаар угтаа. Делегадууд болон айлшадта хандан В. Гомулка үгэ хэлээ. Польшын хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй, тэрэнэй манлай—Польшын хүдэлмэришэнэй нэгэдэмэл партиин революционно заншалнууд болон тэмсэл тухай тэрэ хэлээ.

Польшын хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй зэргэһээ III, IV съезднүүдэй хоорондохи үе соо наһа бараһан ажал ябуулагшадай дурасхаалые делегадууд минутын турша соо абяа аниргүй зогсожо ёһолон хүндэлөө. Удаань В. Гомулка Европын арба нэгэн оронһоо съездэ ерэһэн коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудай делегацинуудые амаршалаа. КПСС-эй ЦК-гай Президиумэй гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь Н. В. Подгорный түрүүтэй КПСС-эй делегаци гадаадын оронуудһаа ерэһэн айлшадай дунда бии. Советскэ Союзай Коммунис партиин делегациие зал соо һуугшад нэрьемэ альга ташалгаар угтаа.

Интернационалай аялган һүр жабхалантайгаар зэдэлээ. Тиигээд съездын президиум, тэрэнэй хэрэг хүтэлхэ органууд һунгагдаа.

Съезд иимэ зүбшэхэ зүйлнүүдые баталан абаа:

1. ПОРП-гэй Центральна Комитедэй тоосоон, 1966—1970 онуудта Польшын Арадай Республикые хүгжөөхэ директивэнүүд; 2. Центральна шалгалтын комиссиин тоосоон; 3. ПОРП-гэй Уставта хубилалта оруулга; 4. Центральна Комитедэй болон Центральна шалгалтын комиссиин һунгалта.

Зүбшэхэ зүйлэй түрүүшын пунктаар элидхэл хэхын тулада ПОРП-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь В. Гомулкада үгэ үгтөө. Зал соо дахяад альга ташалган болоо.

Польшодо социалис байгуулалтые саашадань хүгжөөхэ программые баталан абаха гээшэ съездын гол зорилго болоно гээд Владислав Гомулка өөрынгөө элидхэл соо заагаа.

Ороной туйлаһан амжалтанууд тухай хэлэхэдээ, В. Гомулка иигэжэ тэмдэглээ. 1958 онһоо 1963 он хүрэтэрхи үе соо национальна доход 30 процентээр, промышленна үйлэдбэри 53 процентээр нэмэһэн байна. Хүдөө ажахын продукци ган гасуурай хоёр дахин тохёолдобошье 10 процентээр дээшэлээ.

Удаадахи табан жэлдэ Польшын экономикын хүгжэлтэ Советскэ Союзтай СЕВ-эй гэшүүд—бусад социалис оронуудтай бүри гүнзэгы холбоо байгуулгатай байха юм гээд В. Гомулка онсолон тэмдэглээ. Социалис ажалай хубаарилгын гол ёһонуудта үндэһэлэн хамжажа үйлэдбэрилхэ, тусхай мэргэжэлдэ орохо аргаар энэ харилсаа холбоон хүгжөөгдэхэ байна.

1966—1970 онуудта ороной арадай ажахые саашадань хүгжөөхэ директивэнүүдые баталан абахыень съездэ ПОРП-гэй ЦК-гай зүгһөө элидхэлшэ дурадхаа. Эдэ директивэнүүдэй ёһоор социалис индустриализациин политика үргэлжэлүүлэгдэхэ, нэгэн доро хүдөө ажахы түргэнөөр дэбжээгдэхэ, тэрэнэй үйлэдбэриин бааза нарижуулан һайжаруулагдаха юм.

ПНР-эй уласхоорондын байдалай болон гадаадын политикын асуудалнуудта тогтоходоо, В. Гомулка иигэжэ мэдүүлээ:

Социализм эб найрамдал хоёрой таһаршагүй холбоотой байһыень бидэнэр гансахан үгөөрөө бэшэ, бүхы ажал хэрэгээрээ гэршэлэн харуулаабди. Энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха политика саг зуурын ушар бэшэ, харин социалис гүрэнүүдэй политическэ гол хараа шугам болоно.

Социалис оронууд хадаа буу зэбсэг яаралтайгаар түхеэрэлгэдэ эсэргүүгээр, буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха ябадалые, «хүйтэн дайнай» политикада болон атомна тулалдаанай аюулда эсэргүүгээр, ондо ондоо ниитын байгуулалтын энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха, амгалан ёһоор мүрысэхэ политикые табидаг байна гэжэ элидхэлшэ үргэлжэлүүлэн хэлээ.

Польшын 20 жэлэй турша соо бэелүүлһэн гадаадын политикын үндэһэ һуури СССР-тэй аха дүүгэй холбоотой байха ябадал байгаа, саашадааашье байха тээд В. Гомулка хэлээ. СССР хадаа маанадта эрхэ сүлөө олгоо, Одер болон Нейс дээрэхи, Балтиин далайн эрье шадарай Польшын газарнуудые бусаалгаа, манай орониие һэргээхэ, индустриализацилха, хүгжөөхэ хэрэгтэ хүсэн түгэс нүхэсэл болоҗо үгөө. Польско-советскэ холбоон хадаа Европодо аюулгүй байдал, эб найрамдал хангаха хэрэгтэ шухала үүргэ дүүргэнэ.

Удаань уласхоорондын коммунис хүдэлөөнэй асуудалнууд тухай элидхэлшэ хэлээ. Тиихэдээ хитад хүтэлбэрилэгшэдэй һандаргахы ябуулгые тэрэ буруушааһан байна.

Партийна ажабайдалай асуудалнууд тухай В. Гомулка элидхэлэйнгээ түгэсхэлдэ хэлээ.

Австралиин компартиин съезд

СИДНЕЙ, июниин 15. (ТАСС). Австралиин коммунис партиин XX съезд хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ.

Австралиин компартиин ЦК-гай түрүүлэгшэ Р. Диксон үсэгэлдэр үгэ хэлэхэдээ, эб найрамдалай түлөө тэмсэл тушаа гол түлэб тогтоһон байна. Бидэнэр эб найрамдалай түлөө манай тэмсэлые бүри үргэдхэхэ ёһотойбди. Дайнай аюулые хэрэгсээнгүй гаража огто болохогүй. Хитадай компартиин хүтэлбэрилэгшэд аюултай ябуулга гаргана. Тэдэнэр ядерна туршалгануудые зарим зэргээр хорихо тухай Москвагай договорые буруушаана. Термоядерна дайнда эсэргүүсэн арадуудай хэжэ байһан тэмсэлые һулаpуулха зорилготой хараа шэглэл тэдэнэр баримтална. Иимэ хараа шэглэл эб найрамдалай түлөө үргэн ехэ хүдэлөөе һуларуулжа болохо байна гээд тэрэ хэлээ.

Великобританиин компартиин генеральна секретарь Джон Голланай, Канадын компартиин түрүүлэгшэ Тим Бак гэгшын хэлэһэн үгэнүүдые съездын делегадууд мүнөөдэр ехэ анхаралтайгаар шагнаа.

Австралиин компартиин Центральна Комитедые съезд мүнөөдэр шэнээр һунгаа.

Түрүүшынгээ хуудаһануудта толилно

ДЕЛИ. (ТАСС). Хани барисаан, харилсан туһалалсалга, харилсаа холбоон тухай Советскэ Союзай болон Германиин Демократическа Республикын хоорондо договорой баталагдаһан тухай мэдээсэлнүүдые «Хани барисаанай договор баталагдаба», «Хани барисаанай, харилсаа холбооной хэлсээндэ Хрущев Ульбрихт хоёр гар табиба» гэһэн гаршагууд доро Индиин мүнөөдэрэй газетэнүүд түрүүшынгээ хуудаһануудта толилоо. Тус договор ГДР-эй гүрэнэй хилын ойрoo хүртэнэгүй байха найдабари болоно гээд газетэнүүд онсолон тэмдэглэнэ.

Н. С. Хрущевой аяншалга эб найрамдалай хэрэгтэ туһалха

СТОКГОЛЬМ, июниин 15. (ТАСС). Н. С. Хрущевой аяншалгые бидэнэр һайшаанабди гээд Стокгольмын «Афтонбладет» гэжэ газетэдэ толилогдоһон статья соо хэлэгдэнэ. Манай үе сагта энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха гол ёһонууд улам бүри бэхижэнэ. Советскэ Союзда Швециин премьер-министр урда тээнь аяншалһан. Хрущевой мүнөө аяншалжа ерэхэеэ байһан ушар энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха политикын хубинь болоно гээд статья соо онсолон тэмдэглэгдэнэ.

Н. С. Хрущев, Швецидэ ерэхэеэ байһантайтнай дашарамдуулан, таниие бидэнэр амаршалнабди гээд Н. С. Хрущевто барюулхын тулада Стокгольмдохи советскэ посольстводо эльгээһэн бэшэг соогоо Швециин һайн дуратанай Испанидахи граждан дайнда хабаадагшадай нэгэдэлэй гэшүүд бэшэһэн байна. Танай аяншалга хоёр оронойимнай хэрэгүүдтэ туһатай байха гэжэ бидэнэр найданабди гээд тэдэнэр тэмдэглэнэ.

Шухала удха шанартай аяншалга

ОСЛО, июниин 15. (ТАСС). Премьер-министр Хрущевой аяншалгада даниинхид һайшаалтайгаар хандана гээд Норвегиин «Арбейдербладет» газетэ тэмдэглэнэ. Н. С. Хрущевой аяншалга тухай Копенгагенһаа абтаһан корреспонденцинүүдые газетэ эгээн [...] эли газарта толилно.

«Н. С. Хрущевой аяншалга уласхоорондын шахардуу шанга байдал һуларуулгада туһалха. Даниинхид Хрущевые хани халуунаар угтахаяа байна» гээд «Арбейдербладет» бэшэнэ. Хрущевой аяншалга тухай бэшэхын тулада газетэнүүдэй, радио болон телевидениин 700 шахуу корреспондент ондоо оронуудһаа эндэ ерэһэн байна.

Н. С. Хрущевой аяншалга тусгаар удха шанартай гээд баруун оронуудта тоолодог тухай Норвегиин телеграфна бюрогой тусхай корреспондент тэмдэглэнэ. Е. О. Крагтай Н. С. Хрущевой политическэ асуудалнуудаар хэхэ хөөрэлдөөнүүдһээ ямар дүнгэй гараха байһанда Даниин ниислэлдэ ехээр һонирхоно гээд корреспондент мэдээсэнэ.

Ута наһатанай нютаг

Азербайджанай Талышска хабшал үндэр уулануудтай хадалиг газарта нэмжыһэн Лерикскэ район ута наһатанай район гэжэ нэрлэгдэдэг. Тэндэ зуу наһатай хүнүүд хэдэн арбаадаар тоологдоно.

Далайн нюрууһаа дээшэ 2000 метр газарта һууржаһан нютагта 1805 ондо түрэһэн Ширали Фарзали оглы Муслимов ажаһуудаг. Энэ үбгэн ухаа ойгоор һонор, хүнгэн солбон. Газаагуур сэбэр агаарта ябадаг. Муслимов хэды пенсидэ гарабашье ого[...] хүдэлмэридэ ябадаг, мал харуу[...] садаг байха юм.

Ширали Муслимовай ута наһа[...] һалһан нюусань: наһан соогоо [...] хүдэлмэри хэһэн байна. Ту[...] агаарта удаан ябадаг, сагаан [...] ехэ эдидэг, гансал обедтэ мяха [...] дэг, архи уудаг, тамхи татад[...] байха юм. Тэрэнэй бүлэнэр [...] Ашанарайнь нэгэн 73 наһатай.

(Газетэ, журналһаа абтаба).

СҮҮД ДЭЭРЭҺЭЭ

ХОМХОЙ СЭДЬХЭЛТЭЙ ХОЛО ОШОХОГҮЙ

Мяханай комбинадай экспедитор Григорий Митрофанович Бондаревич энэ үдэр ехэ муушаг ажалдаа ерэбэ. Бэень балай һайн бэшэ, толгойнь юундэшьеб үбдэбэ.

Магазинуудта мяха абаашахаяа тушаан абажа байһан нэгэ хүн ехэ һанаа зобонгёор:

— Григорий Митрофанович, яагаа гээшэбта? Намда 10 килограмм үлүү мяха үгэжэрхибэт,—гэжэ хэлэбэ.

— Хүлисэгты, юундэ иигэшоо гээшэбиб?— гэжэ хэлэхэ зуураа Бондаревич тэрэ хүндэ баярые хүргэнэ.

— Зай, орхигты, алдаһыетнай хаража байгаад, аниргүй байхам дутаа гү?— гэжэ тэрэнь хэлээд, гаража ошоо һэн.

«Нээрээшье хүн гээшэмнай бэе бэедээ найдахадаа, этигэхэдээ һайн ха юм» гэһэн бодол тэрэнэй толгойдо түрэнэ.

Тиимэшье һэшхэлгүй хүнүүд үшөөл дайралдана даа. АТХ-1 предприятиин жолоошон Георгий М[и]лович Кудинов тухай дурдая. [...] тэрэ үдэр, Бондаревичэй бэе му[...] үедэ Кудинов складта ерэбэ. Бо[нда]ревич тэрээндэ 117 түхэригэй [...] мяха үгэжэрхёо. Тэрэ алдуу ту[...] складые даагшада хэлэхын ор[...] Кудинов үгэ дуушье гарангүй, [...] нищеторгын 94-дэхи магазинда [...] ба. Магазинай наймаалагша Кла[...] Леонтьевна Клочихина энэ хэрэг[...] айхабтар баясаа гэхэ. Тиигэжэ [...] хүйхэрнүүд «олзоёо» хубаалдаа.

Үлүүе хараад, булуу химэлбэ. [...] эдэ үгэнүүд эндэ удхатай. Хул[...] хатуугаар хэһээгдэбэ.

П. СЫРОМЯТНИКОВ,
Улаан-Үдын Железнодорожно районой милициин таһагай хүдэлмэрилэгшэ.

Редактор
Ц. О. ОЧИРОВ.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-37, отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни—48-89, 33-61 корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологического—24-74, советского строительства и быта—34-93, рабселькоров и писем—25—41, 38-30, информации—32-74 и переводов—34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.

Н00142. Зак. № 508.